

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

TIP FAKÜLTESİ

AİLE HEKİMLİĞİ ANABİLİM DALI

**ANNELERİN DİJİTAL EBEVEYNLİK FARKINDALIĞI İLE ÇOCUKLARININ
PROBLEMLİ MEDYA KULLANIMI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BELİRLENMESİ**

Dr. Betül DOĞAN
UZMANLIK TEZİ
KONYA-2025

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

TIP FAKÜLTESİ

AİLE HEKİMLİĞİ ANABİLİM DALI

**ANNELERİN DİJİTAL EBEVEYNLİK FARKINDALIĞI İLE ÇOCUKLARININ
PROBLEMLİ MEDYA KULLANIMI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BELİRLENMESİ**

Dr. Betül DOĞAN

UZMANLIK TEZİ

Danışmanlar

Doç. Dr. Nur DEMİRBAŞ

Prof. Dr. Fatma Gökşin CİHAN

KONYA-2025

TEŞEKKÜR

Uzmanlık eğitimim süresince bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, araştırmamın her aşamasında desteğini hissettiğim, mesleki anlayışını ve çalışma prensiplerini örnek almaya gayret edeceğim tez danışmanı hocalarım Sayın Prof. Dr. Fatma Gökşin Cihan ve Doç. Dr. Nur Demirbaş'a teşekkürlerimi sunarım. Uzmanlık eğitimim süresince her türlü çabayı sarf eden, eğitimim boyunca desteğini hiçbir zaman esirgemeyen anabilim dalı başkanımız Sayın Prof. Dr. Nazan Karaoğlu'na ve asistanlığım sürecinde bilgi ve deneyimlerini paylaşarak her türlü yardımı sağlayan değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Hatice Küçükceran ve Dr. Öğr. Üyesi Hümeysra Yaka'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Uzmanlık eğitimim boyunca birlikte çalıştığım tüm asistan arkadaşlarıma; anlayışları ve sevecenlikleriyle bizleri bir arada tutan, yardımlarını esirgemeyen bölümümüzün değerli çalışanları sekreterimiz Birsen Hanım ve hemşiremiz Nurcan Hanım'a teşekkür ederim. Hayatımın her anında desteğini ve güçlü varlığını yanımda hissettiğim değerli aileme ve kıymetli eşim Hasip Mert Doğan'a ve biricik kızım Almıla Doğan'a teşekkür ederim.

Rotasyon eğitimlerim süresince ilgili bölümlerde bana destek veren öğretim üyesi hocalarıma ve asistan arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Betül DOĞAN

2025

ÖZET

ANNELERİN DİJİTAL EBEVEYNLİK FARKINDALIĞI İLE ÇOCUKLARININ PROBLEMLİ MEDYA KULLANIMI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BELİRLENMESİ

Dr. Betül DOĞAN

UZMANLIK TEZİ

KONYA-2025

Giriş ve Amaç: Medya araçlarının, özellikle telefon ve tabletlerin kolay erişilebilir olmasıyla birlikte çocukların bu araçları kullanımı giderek artmaktadır. "Dijital ebeveynlik", ebeveynlerin dijital teknolojilerin faydalarının yanı sıra risklerinin de farkında olması, kontrollü kullanımını sağlaması ve olumlu bir rol model olması olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada 5-12 yaş grubunda çocuğu olan annelerin, dijital ebeveynlik konusundaki farkındalıklarının, çocuklarının problemlı medya kullanımı üzerine etkisinin belirlenmesi amaçlandı.

Yöntem: Tanımlayıcı tipte bir çalışma olarak planlanan araştırmanın evrenini Necmettin Erbakan Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Aile Hekimliği Polikliniği'ne 15.04.2023-31.12.2023 tarihleri arasında başvuran ve 5-12 yaş arası çocuğu olan anneler oluşturdu. Veriler; sosyodemografik bilgi formu, Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği (DEFÖ) ve Problemlı Medya Kullanım Ölçeği-Kısa Formundan (PMKÖ-KF) oluşan bir anket aracılığı ile toplandı. Anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirildi.

Bulgular: Çalışmaya dahil edilen 380 annenin yaş ortalaması $36,31 \pm 5,51$ (22-53) yıl, %95,3'ü (n=362) evli, %40,0'ı (n=152) ilköğretim mezunu ve %73,7'si (n=280) çalışmıyordu. Çocuklarının %54,7'si (n=208) kız ve yaş ortalaması $8,43 \pm 2,11$ yıldır. Çocukların en çok kullandığı görsel medya araçları sırasıyla; telefon %55,3 (n=210), televizyon %48,7 (n=185) ve tablet %28,4 (n=108) idi. Çocukların bu görsel medya araçlarını en sık kullanma sebepleri sırasıyla; çizgi film, dizi veya film izlemek %65,3 (n=248), oyun oynamak %60,0 (n=228) ve ödevleri için araştırma yapmak %46,6 (n=177) idi. DEFÖ olumsuz model olma alt boyut puan ortalaması $7,62 \pm 2,77$; dijital ihmal için $8,73 \pm 2,97$, verimli kullanım için $15,99 \pm 3,37$ ve risklerden koruma için $14,84 \pm 3,98$ bulundu. PMKÖ puanı ise $1,98 \pm 0,83$ olarak bulundu. DEFÖ'nün alt boyut puanları ile çocukların cinsiyetleri arasında anlamlı fark bulunmadı ($p > 0,05$). Üniversite mezunu annelerin olumsuz model olma puanı ($8,16 \pm 2,73$) lise mezunu olanlardan ($7,29 \pm 2,82$) yüksekti ($p = 0,046$). Toplam PMKÖ puan ortalaması $1,98 \pm 0,83$ iken

erkek çocuklarında ($2,12\pm0,84$) kız çocuklarına ($1,88\pm0,81$) göre problemlı medya kullanımı daha fazla bulundu ($p=0,005$). “Çocuğumun görsel medya kullanımını kontrol edemiyorum” diyen annelerin PMKÖ puanı ($2,96\pm1,11$), “kontrol edebiliyorum” diyenlerin puanından ($1,60\pm0,57$) yüksek bulundu ($p<0,001$). DEFÖ'nün alt boyutlarından dijital ihmal ve olumsuz model olma puanları arttıkça PMK puanları artmaktaydı ($r=0,481$, $p=0,003$), ($r=0,321$, $p=0,001$). Risklerden koruma ve verimli kullanım puanları arttıkça PMK puanları azalmaktaydı ($r=-0,151$, $p=0,003$), ($r=-0,172$, $p=0,001$).

Sonuç: Annelerde dijital ebeveynlik farkındalığı genel olarak yüksek iken çocuklarda PMK düzeyi düşük bulundu. Olumsuz model olma ve dijital ihmal davranışları arttıkça PMK artmakta, risklerden koruma ve verimli kullanım davranışları arttıkça PMK azalmakta idi. Dijital ebeveynlik farkındalığının çocukların problemlı medya kullanımları ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşıldı. Ebeveynlerin dijital medya ve uygulamalarla ilgili bilgi sahibi olmaları, çocuklarına rehberlik etmelerinde faydalı olabilir. Ebeveynler dijital teknoloji ve uygulamalarının kullanımında çocuklarına iyi birer rol model olmaya özen göstermelidirler.

Anahtar Kelimeler: Dijital Ebeveynlik, Ekran Süresi, Farkındalık, Problemlı Medya Kullanımı

ABSTRACT

DETERMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN MOTHERS' DIGITAL PARENTING AWARENESS AND THEIR CHILDREN'S PROBLEMATIC MEDIA USE

Dr Betül DOĞAN

SPECIALISATION THESIS

KONYA-2025

Aim: In this study, it was aimed to determine the effect of digital parenting awareness of mothers with children in a certain age group on their children's problematic media use.

Methods: The population of the research, planned as a descriptive type study, consisted of mothers with children aged 5-12 who met the inclusion criteria for the study and applied to Necmettin Erbakan University Faculty of Medicine Hospital Family Medicine Polyclinic between 15.04.2023-31.12.2023. Data; The sociodemographic information form was collected by applying the Digital Parenting Awareness Scale (DEFÖ) and Problematic Media Use Scale-Short Form (PMKÖ-SF) to the parents. Significance was evaluated at $p<0.05$ level.

Results: Of the 380 mothers included in the study, the mean age was 36.31 ± 5.51 (22-53) years, 95.3% (n=362) were married, 40.0% (n=152) were primary school graduates and 73.7% (n=280) were unemployed. 54.7% (n=208) of their children were female and the mean age was 8.43 ± 2.11 years. The most frequently used visual media tools by children were telephone 55.3% (n=210), television 48.7% (n=185) and tablet 28.4% (n=108). The most frequent reasons for children to use these visual media tools were; watching cartoons, TV series or movies 65.3% (n=248), playing games 60.0% (n=228) and doing research for homework 46.6% (n=177). The mean score of the DEFS negative modeling sub-dimension was 7.62 ± 2.77 ; 8.73 ± 2.97 for digital neglect, 15.99 ± 3.37 for productive use and 14.84 ± 3.98 for protection from risks. The PMKS score was found to be 1.98 ± 0.83 . No significant difference was found between the sub-dimension scores of the DEFS and the gender of the children ($p>0.05$). The negative modeling score of the mothers with a university degree (8.16 ± 2.73) was higher than that of the mothers with a high school degree (7.29 ± 2.82) ($p=0.046$). While the mean PMCS score was 1.98 ± 0.83 , problematic media use was found to be more common in boys (2.12 ± 0.84) than in girls (1.88 ± 0.81) ($p=0.005$). The PMCS score of the mothers who said "I cannot control my child's

use of visual media” (2.96 ± 1.11) was found to be higher than the score of those who said “I can control” (1.60 ± 0.57) ($p < 0.001$). As digital neglect and negative modeling scores from the DEFÖ sub-dimensions increased, PMK scores increased ($r = 0.481$, $p = 0.003$), ($r = 0.321$, $p = 0.001$). As risk protection and productive use scores increased, PMK scores decreased ($r = -0.151$, $p = 0.003$), ($r = -0.172$, $p = 0.001$).

Conclusion: While mothers' digital parenting awareness was high, children's PMC levels were found to be low. PMC increased as negative modeling and digital neglect behaviors increased, while PMC decreased as risk-protection and productive use behaviors increased. PMC was also found to be high in children of mothers with low internet use awareness. The more aware parents are of digital media and its applications, the more they can guide their children. Parents should strive to be good role models for their children in the use of digital technology and applications.

Keywords: Digital Parenting, Screen Time, Awareness, Problematic Media Use.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
TABLolar LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xii
1 GİRİŞ VE AMAÇ	1
2 GENEL BİLGİLER	3
2.1 Dijital Dünya	3
2.1.1 Dijital Dünya ve Ebeveynlerin Görevleri	3
2.2 Dijital Ebeveynlik	4
2.2.1 Dijital Ebeveynlik Tanımı	4
2.2.2 Dijital Çağda Ebeveyn Olmak	4
2.2.3 Dijital Ebeveynlerin Yeterlikleri	6
2.3 Görsel Medya	7
2.3.1 Görsel Medya Kavramı	7
2.3.2 Medya Tarihçesi	7
2.3.3 Problemlı Medya Kullanımı	7
2.3.4 Çocuklarda Medya Kullanımı	8
2.3.5 Medya Kullanımının Çocuk Sağlığı Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri 8	
3 GEREÇ VE YÖNTEM	11
3.1 Araştırmanın Tipi ve Evreni	11
3.2 Araştırmanın Örneklemi	11
3.3 Çalışmaya Dahil Edilmeme Kriterleri	11
3.4 Etik Kurul İzni	11
3.5 Veri Toplama Araçları	11
3.6 Sosyodemografik Bilgi Formu	12
3.7 Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği (DEFÖ)	12
3.8 Problemlı Medya Kullanım Ölçeği (PMKÖ)	13
3.9 İstatistiksel Analiz	13
4 BULGULAR	14
4.1 Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri	14
4.2 Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları	15

4.3	Ölçeklerin Toplam ve Alt Boyut Puanları.....	17
4.4	Ebeveynlerin Sosyodemografik Özellikleri ile Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması.....	17
4.5	Çocukların Sosyodemografik Özellikleri ile Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması.....	19
5	TARTIŞMA	26
6	SONUÇLAR	34
7	ÖNERİLER	35
8	KAYNAKLAR.....	36
9	EKLER	41
	EK-1. Etik Kurul Onay Formu	41
	EK-2. Çalışmada Kullanılan Anket Formu	42

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Ebeveynler ile ilgili sosyodemografik özellikler	14
Tablo 2. Çocuklar ile ilgili sosyodemografik özellikler	15
Tablo 3. Annelerin ve çocuklarının görsel medya kullanım alışkanlıkları.....	16
Tablo 4. Çocuklarının görsel medyayı kullanım davranışını kontrol edebilme durumu	16
Tablo 5. Annenin internet kullanımı farkındalığına yönelik sorulara verilen cevaplar ..	17
Tablo 6. Ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarına ilişkin tanımlayıcı bilgiler	17
Tablo 7. Ebeveynlere ait sosyodemografik verilere göre ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının değerlendirilmesi.....	18
Tablo 8. Ebeveynlerin yaşları ile ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının korelasyonu	19
Tablo 9. Çocuklara ait sosyodemografik verilere göre ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının değerlendirilmesi.....	20
Tablo 10. Çocuklara ait çeşitli değişkenler ile ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının korelasyonu.....	20
Tablo 11. Çocukların görsel medyayı kullanım davranışına yönelik soruya verilen cevaplara göre ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının değerlendirilmesi.....	21
Tablo 12. Annenin internet kullanımı farkındalığına yönelik sorulara verilen cevaplara göre ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının değerlendirilmesi.....	22
Tablo 13. Evde internet kullanımı ile ilgili kurallar ile ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması.....	23
Tablo 14. Annelerin ve çocuklarının görsel medya kullanım süreleri ile ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının korelasyonu	24
Tablo 15. Ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının korelasyonu	25

SİMGELER VE KISALTMALAR

DEF: Dijital Ebeveynlik Farkındalığı

DEFÖ: Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği

DEÖY: Dijital Ebeveynlik Öz Yeterlik

Dİ: Dijital İhmal

OMO: Olumsuz Model Olma

PMK: Problemlı Medya Kullanımı

PMKÖ: Problemlı Medya Kullanım Ölçeği

PMKÖ-KF: Problemlı Medya Kullanım Ölçeği- Kısa Form

RK: Risklerden Koruma

VK: Verimli Kullanım

1 GİRİŞ VE AMAÇ

Gelişen ve değişen dünya düzeninde, teknolojinin hayatımıza girmesiyle birlikte birçok alanda dönüşümler meydana gelmiştir (1). Yaşanılan dijital dünya zaman, mekân ve insan ilişkilerini değiştirmiş, dönüştürmüş, farklı ve anlaşılması kolay olmayan bir dünyanın kapılarını aralamıştır (2).

Dijital dünyanın en geniş risk grubunu çocuklar ve gençler oluşturmakta, yaratıcılığı geliştirmek gibi pozitif etkileri olsa bile, risklerin farkında olamayacak kadar tecrübesiz olan çocukların korunabilmesi için ebeveynlere büyük görevler düşmektedir (3). Bu ihtiyaç ile ebeveynlere yeni bir ebeveynlik alanı yüklenmiştir: Dijital ebeveynlik

Dijital ebeveynlik; teknolojik araçları kullanabilen, dijital dünyanın avantajları ve risklerinin farkında, çocuğuna dijital araçların kullanımında doğru model olabilen, riskli durumlarda çocuğunu gerekli şekilde sanal dünyadan koruyabilen ve teknolojik gelişmelere açık görüşlü bakabilen anne babalar olarak tanımlanmaktadır (4). Bir konu hakkında bireyin yüksek farkındalığının olması, o konu hakkındaki problemleri önlemeye yönelik davranışlarda bulunmasını sağlar. Manap ve Durmuş (2021) dijital ebeveynlik farkındalık düzeyinin çocukların dijital teknoloji kullanımlarını olumlu veya olumsuz yönde etkileyebileceğini belirtmiştir (5).

Dijital medya araçlarının kullanımının alışkanlık haline gelmesi, bu alışkanlığın küçük yaşlarda edinilmesi ve yaşla birlikte ilerlemesi problemleri medya kullanımı konusundaki endişelere neden olmaktadır (6). Dijital medya çoğu kişinin kendini daha rahat ifade edebildiği, bilgilere sonsuz erişim imkânı sağladığı, bunun yanında çevrimiçi saldırganlar, siber zorbalık, şiddet veya cinsel içerikli medya gibi özellikle küçük yaş grubu çocukların savunmasız olduğu birçok tehlikeye de sahiptir (7). Çocukların belirli bir yaşa kadar korunması ve sonrasında kendilerini koruyabilecekleri becerileri kazanmaları önemlidir.

Teknolojinin hayatımıza kısa bir zaman önce girdiği düşünülürse günümüz ebeveynlerinin çocuklarına teknolojiyle ilgili kurallar koyması gereken ilk nesil olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle günümüz çocuklarının ileride nasıl bireyler olacakları, ne tür problemlerle karşılaşacakları henüz bilinmiyor. O yüzden dijital ebeveyn olma yolundaki anne ve babaların çocukları hakkında kaygılanmasında, teknoloji ile ilgili kurallar koymada bocalamasında haklı yönleri olduğu da unutulmamalıdır (8). Bu doğrultuda dijital ebeveynlik

farkındalığı ile çocukların problemleri medya kullanımının birbirinden etkilenebileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada da annelerin dijital ebeveynlik farkındalığı arttıkça çocuklarının problemleri medya kullanım davranışının azalacağı değerlendirilmektedir.

Türkiye’de yapılan dijital ebeveynlik çalışmaları daha çok okul öncesi ve adölesan döneminde çocuğu olan anne babalarla yapılmıştır (9). Ancak annelerin, çocuklarının dijital ortamda güvenliklerini nasıl sağladığı ve çocuklarının dijital ortamdaki davranışları hakkındaki farkındalıklarını gösteren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışma ile 5-12 yaş grubunda ilköğretim döneminde çocuklara sahip annelerin, dijital ebeveynlik konusundaki görüşlerinin ve farkındalıklarının çocuklarının problemleri medya kullanımını üzerine etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Aile hekimlerinin en önemli rollerinden biri danışmanlık ve eğitimidir. Çocukların dijital medyayı doğru ve verimli bir şekilde kullanmaları için ebeveyn eğitimleri, ebeveynlerin dijital farkındalığını artırmaya, çocuk sağlığını korumaya ve geliştirmeye katkıda bulunur. Aile hekimleri kendilerine başvuran annelerin ve çocuklarının bilinçli medya kullanımını sorgulayabilir ve çocuklardaki problemleri medya kullanım varlığını saptayabilirler. Verilen eğitimler sayesinde bu konuda bir farkındalık yaratılabilir.

2 GENEL BİLGİLER

2.1 Dijital Dünya

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hayatımızın her alanına girerek gereksinim olarak görülmesi ve kullanım becerilerini kazanmanın zorunluluk haline gelmesi ile birlikte dijital bir dünya oluşmaya başlamıştır (10). İçinde bulunduğumuz ve çocukların da dünyaya gözlerini açtığı çağ, bilim ve teknoloji çağı olarak isimlendirilir. Bu yeni çağ ve gelişen teknolojiyle birlikte birçok değişim meydana gelmiştir (11). Standart telefonlara göre daha farklı ve gelişmiş özellikler sunan akıllı telefon ve tablet gibi dijital ürünler, işletim sistemleri ve sunduğu olanaklar nedeniyle maliyetlerinin değişimi sonucu erişimleri kolaylaşmış, bireyler arası dijital uçurum yavaş yavaş ortadan kalkarak çocuklar ve gençler başta olmak üzere daha fazla kullanıcı kazanmıştır (12). Gelişen teknolojiyle birlikte dijital araçlar gündelik hayatımızın içinde daha fazla yer kaplamaktadır ve çoğu insan dijital araçlar sayesinde kendilerini anlatabilecekleri daha farklı yollar edinmişlerdir. Bu iletişim yönünde yaşanan değişimle bir neslin yaşam biçimi ve sosyal yapısı devrime uğramıştır (13). İçinde yaşadığımız dijital çağda çocukların akıllı telefon, tablet ve dizüstü bilgisayar gibi dijital araçlara olan ilgisi artarak eğlenceli vakit geçirmelerini sağlayan medya kullanım araçlarının yaygınlığı ve popülerliği küçük yaştaki çocuklar arasında yükseliş göstermiştir (6).

Yaşanan gelişmeler büyük kitleler tarafından hızlı bir şekilde kabul edilmekte ve kullanılmaktadır. Kullanılan bu teknolojilerin olumlu yanları olduğu kadar olumsuz yanları da vardır ve maalesef olumsuz tarafları değişimin hızına paralel olarak önemsenmemektedir. Livingston ve Helsper, internetin genç insanlara yeni olanaklar sunmasıyla birlikte bazı riskleri de beraberinde getirdiğini yaptıkları çalışmalarında vurgulamaktadırlar. Bu riskler siber zorbalık, uygunsuz içeriğe maruz kalma veya gizlilik endişeleri gibi çevrimiçi risklerdir (14).

2.1.1 Dijital Dünya ve Ebeveynlerin Görevleri

Dijital dünyada en geniş risk grubunu çocuklar ve gençler meydana getirmektedir. Dijital dünyanın yaratıcılığı geliştirmek gibi pozitif etkileri olsa bile, risklerin bilincinde olamayacak kadar tecrübesiz olan çocukların korunabilmesi için ebeveynlere büyük görevler düşmektedir (3).

Çocuğun bir birey olarak sağlıklı bir yetişkin olması için anne ve babanın davranışları son derece etkilidir. Çocukluk yaşantısında olumlu ebeveyn tutumları, çocuğun sağlıklı bir yetişkine dönüşmesi için önemlidir (15). Teknolojinin gelişmesiyle beraber anne, baba ve çocuk

ilişkisi de yeni boyutlar kazanmıştır. Çocuk ve ebeveyn arasında kurulan bu ilişki çocuğun sosyal-duygusal, bilişsel, fiziksel gelişiminde önemli ölçüde etkilidir. Çocukların dijital gelişmelerden en iyi şekilde faydalanıp teknolojinin olası risklerinden kendilerini koruyabilmeleri, aynı zamanda teknolojinin sunmuş olduğu olanaklardan da en iyi şekilde istifade edebilmeleri adına bu ilişki oldukça önemlidir (9). Hızla kendini geliştiren, değişim gösteren ve sürekli yenilenen bir ortam olan dijital dünyada bazı sorumlulukları yerine getirme ebeveynlere görev olarak yüklenmektedir (16).

Ebeveynlerin çocuklarına dijital teknoloji kullanımı konusunda destek olabilmeleri için dijital ebeveynlik konusu hakkında farkındalıklarının olması gerekmektedir. Ayrıca ebeveynlerin; çocuklarının dijital ortamlardan beklentileri, dijital araç kullanımına yaklaşımları ve karşılaştıkları problemlerle baş etme yolları hakkında da bilgi sahibi olmaları gerekir. Çünkü çocukların ve ergenlerin dijital teknolojiyi problemlili kullanımı içsel nedenlere bağlı olduğu kadar dışsal nedenlere de bağlıdır (17).

2.2 Dijital Ebeveynlik

2.2.1 Dijital Ebeveynlik Tanımı

Dijital ebeveyn kavramını, internette ebeveynlik üzerine yapmış oldukları çalışma neticesinde ilk kez 2006 yılında Greenberg, Eastin ve Hofschire ortaya çıkarmışlardır. Çalışmalarında evde internet erişimi seviyesinin etkilerini ve ebeveynlik modellerini incelemişlerdir. Çalışmanın temelini ebeveynlerin oluşturması, internet teknolojisi ile hızla dijitalleşen dünyada “dijital ebeveyn” kavramını meydana getirmiştir (18).

Dijital ebeveyn; teknolojik araçları kullanma yetisine sahip, dijitalleşmenin getirdiği olumlu gelişmelerden faydalanabilen aynı zamanda risklerin farkında olup bu riskler karşısında önlemlerini alabilen, gerçek hayattaki etik kuralların dijital platformda da olması gerektiğini çocuğuna öğretebilen ve yeniliklere açık olan birey şeklinde tanımlanabilir (4). Dijital ebeveynliğin tanımı yapılırken bahsedilen “dijital” kavramı ise araştırma, eğlence, oyun, vakit geçirme gibi herhangi bir amaç için kullanılan her çeşit elektronik aracı tanımlamaktadır. Dijital araçlar hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmayan bir ebeveyn, çocuğunun dijital ortamlarda ne yaptığını takip edememekte ve onu dijital araçları yanlış kullanmaya yönlendirebilmektedir (19).

2.2.2 Dijital Çağda Ebeveyn Olmak

Dijitalleşen dünya 1990'lı yılların başından itibaren bizlere kapılarını araladı. Çocuklar günümüzde dijitalleşen bu dünyaya gözlerini açmakta ve neredeyse tüm yaşamlarını teknoloji ile iç içe geçirmektedir. Bu durum bizlere pek çok olanak sağlamanın yanında çocukların yaşları göz önüne alındığında bazı sakıncalı durumları da beraberinde getirmektedir. Ebeveynliğin insan hayatındaki en önemli rollerden biri olduğu göz önüne alınırsa bu değişimlerle beraber ebeveynler de içinde bulunduğu teknoloji çağının ihtiyaçları doğrultusunda kendilerini geliştirip ilerlemek durumundalardır (20). Teknolojideki gelişmelerle birlikte dijital dünyayı henüz tanımayan çocuk ve ergenler karşılaştıkları karışık bilgileri nasıl değerlendireceklerini bilememektedir. Ebeveynlerin görevi, çocuğa sadece bilgisayar ve internet gibi ortamları tanıtırıp bu ortamlara erişmelerini sağlamak olarak tanımlanamaz (21).

Çocuklarını dijital teknolojilerin kullanımında ortaya çıkabilecek risklerden sakındırmak, interneti yararlı amaçlar için kullanmalarını sağlamak, çocuklara internet kullanımında olumlu rol model olmak ve çocukların dijital teknolojiyi kullanmalarını takip etmek dijital ebeveynliğin görevlerindedir (20).

Dijital araçların her yaştaki çocuk için risk içermesi nedeniyle dijital ebeveynlerin sorumlulukları, çocukların doğumundan yetişkinliğine kadar devam eden bütüncül bir süreç olmalıdır. Ebeveynler, çocuklarını çevrimiçi risk ve tehdit içeren ortamlardan koruyabilmeleri için çocuklarının internet ortamındaki davranışlarını izlemeyi, karşılaştıkları bir risk durumunda nasıl davranacaklarını, çocuklar için interneti faydalı kullanmaları gerektiğinde nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini bilmelidirler. Bu özelliği de dijital ebeveyn yetileri geliştikçe sağlayabileceklerdir (22). Bu sebeplerle ebeveynlerin dijital becerilerini geliştirmeleri çok önemlidir.

Ebeveynler geçmişe göre teknolojik ilerlemeleri daha iyi takip ederek kontrolü sağlayabilmekte ancak hızla gelişmekte olan yeniliklerin gerisinde de kalabilmektedirler. Çocuk sahibi bireyler nasıl bir tavır sergilemeleri gerektiği noktasında zaman zaman belirsizlik yaşayabilmekte bu da denetimi daha karışık hale getirebilmektedir. Bu durum ise ebeveynlerin ihmalkâr davranışlar sergileyebilmelerine sebebiyet vermektedir (20). Ebeveynler çocukların sadece ekran başında ne kadar süre geçirdiğine odaklanırsa; çocukların neyi seyrettiği, dijital ortamlarda neler ürettiği, ekranları ne zaman kullandığı gibi asıl önemli öğeleri de gözden kaçırmış olurlar. Çocukların teknolojinin içinde olmadığı oyunlar oynamaya ve etrafla iletişim halinde kalmaya ihtiyaçları vardır. Bu durum çocukların beyin gelişimi için oldukça önemlidir ve hayal güçlerinin artmasını sağlar. Bu nedenle çocukların teknolojiyi ne zaman ve nerede kullanacağı aile medya planında net olarak konuşulmalıdır (23).

2.2.3 Dijital Ebeveynlerin Yeterlikleri

Ebeveynler, çocuklarına dijital teknolojileri sunmakla birlikte, çocuklarının bu teknolojileri güvenli, etkili ve bilinçli bir şekilde kullanmalarını sağlamakla da görevlidir. Dijital ebeveynlerin bazı yeterlik ve göstergelere sahip olması beklenmektedir. Bu yeterlik ve göstergeler şöyledir:

- Dijital ortamlarda yapılan her davranış geride bir iz bırakmaktadır. Bu izlerin dijital ayak izleri olduğunun bilinciyle sanal ortamda çocuklara ait paylaşımlarda bulunulurken dikkat edilmesi
- Çocuklar ile kurulan iletişimi sanal ortamlara da taşıyabilme, dijital ortamlarda da iletişim kurabilme ve bu ortamlarda çocuklar ile olma
- Çocukların gün içerisinde sıklıkla kullandığı teknolojik araçları temel düzeyde de olsa kullanabilme
- Dijital ortamlarda gittikçe yaygınlaşan sanal alışverişler yapılırken kişisel bilgilerin ve verilerin korunması konusunda dikkatli olma
- Dijital ortamlarda da kişilerin hakları ve sorumluluklarının olduğu bilincinde olma
- Dijital ortamlarda kişisel bilgi ve paylaşımların gizlilik ve güvenliklerini sağlayabilme
- Dijital ortamlardan kaynaklanabilecek bedensel ve psikolojik sağlık sorunlarına karşı hem çocukları hem de kendilerini koruyabilmeleri (24).

Çocuğa dijital teknolojiler konusunda ebeveyn tarafından yeterli bilgi aktarılmaması veya önderlik edilmemesi, çocuğun dijital medya araçlarını kullanırken aileden gizleme davranışlarını göstermesine veya dijital dünyada karşısına çıkan bir sıkıntıyı rahatlıkla ailesiyle konuşamamasına neden olabilmektedir (25). Ebeveynlerin çocuklarına dijital dünyanın yarattığı tehlikeler hakkında bilgi vermesi, çocukların bu tehlikeleri tanıyıp onlardan korunmalarına yardımcı olur. Ebeveynler, çocuklarına dijital dünyada karşılaşılabilecekleri siber zorbalık, online bağımlılık, içeriklerin doğru seçimi ve paylaşımı gibi konular hakkında bilgilendirmeli, onlara bu konularda nasıl davranacaklarını öğretmelidir (26).

Anneler dışarıdaki tehlikelere karşı çocuklarını korumak için nasıl önlem alıyorsa, risklere karşı nasıl yönlendiriyorsa dijital ortamın tehlikelerine karşı da çocuğunu uyarmalı ve doğru şekilde yön göstererek riskleri minimize etmelidirler (4). Bu kişiler, teknolojik araçları

kullanmadaki davranışları açısından çocuklarına rol model olurlar (27). Bir anne çocuğunun duygusal ve biyolojik ihtiyaçlarını karşılaması gerektiği anda gözlerini ekrandan alamıyorsa, gözlerinin içi çocuğunun gözlerinin içine bakmıyorsa çocuğun da kendini ekrandan ayıramaması beklenir. Bu bilginin ışığında annelerin, çocukların ekran bağımlılığında büyük bir rol oynadığı söylenebilir (28).

2.3 Görsel Medya

2.3.1 Görsel Medya Kavramı

Hareket, renk, ses ve yazılarla izleyicisine yayın yapan, hareketli görüntüler içeren hem görsel hem de duyuşsal organlara hitap eden medya türüdür. Günümüzde en çok kullanılan görsel medya araçları televizyon, internet, sinema gibi iletişim araçlarıdır. Bu araçlardaki hareketli görüntüler zihnimizi yormadığından veya farklı bir beceriye gerek duyulmadan izlenebildiğinden, toplumun en çok yöneldiği medya türü olmuştur (29). Ayrıca bu medya türü yazılı ve işitsel medya türlerini de barındırması sebebiyle, medya başlığı altında tüm dijital platformları kuşatan bir içeriğe sahiptir.

2.3.2 Medya Tarihçesi

Tarihte habere ulaşma, bilgiye erişme ve iletişim gibi ihtiyaçların farklı yöntemlerle karşılandığı görülmektedir. Örneğin M.Ö. 2000’li yıllardan bu yana Mısır’da posta güvercinlerinin haberleşme kaynağı olarak kullanıldığı bilinmektedir. İletişim kurmada güvercin kullanımı 1800’lerin sonuna kadar devam etmiştir (30). İletişim aracı olarak medya kullanımı Gutenberg’in matbaasının icadıyla birlikte yaygınlaşmıştır. Bu gelişmeyle birlikte kitaplar daha hızlı ve daha ucuz bir şekilde basılmıştır. Radyo ve televizyon gibi medya araçları ise 20. yüzyılda ortaya çıkınca bilgiyi daha etkili ve hızlı alma konusunda büyük ilerleme sağlanmıştır (31).

Medya kullanımı konusunda asıl olay ise internetin icadıyla 20. yüzyıl sonlarında meydana gelmiş ve iletişim, eğlence, bilgi paylaşımı gibi konularda büyük ilerleme yaşanmıştır. Böylece insanlar dünya genelinde birbirleriyle iletişime geçebilir hale gelmiştir (32).

2.3.3 Problemlı Medya Kullanımı

Problemlı medya kullanımı, bir kişinin işlevselliğinde sorunlara sebep olan veya yaşamına müdahil olan ekran medyasının aşırı kullanımını ifade etmektedir (33). Ekran bağımlılığı ise

televizyon, bilgisayar, telefon gibi sürekli ekrana bakmayı gerektiren araçları uzun süre kullanmak ve gereksinim olmadığı halde bu ekranları kullanmadan duramama halidir (34).

2.3.4 Çocuklarda Medya Kullanımı

Her geçen gün hızla gelişmekte olan teknolojiyle hayatımızda büyük değişimler ortaya çıkmaktadır. Medya araçlarının taşınabilir olup internet erişiminin kablosuz bir hale gelmesi, bu araçların hayatımızın her alanında bizimle birlikte olmasına neden olmuştur. Bununla birlikte telefon, tablet gibi internete erişim olanağı sunan dijital medya araçları çocuklar tarafından da yoğun ilgi görmektedir (6).

Bilgisayar, tablet, akıllı telefon, televizyon ve video oyunları gibi medya araçlarının kullanımı sosyalleşme, iletişim, eğlence, öğrenme ve stres azaltma gibi pekçok nedenden dolayı artış göstermektedir (35). Diğer bir sebep olarak da 21. yüzyılda risk kavramıyla ilgili yoğunlaşan kaygıların çocukların dışarıdaki oyun faaliyetlerini kısıtlayarak çocukların medya araçları ile ilişkisini güçlendirmesi gösterilebilir (6).

2.3.5 Medya Kullanımının Çocuk Sağlığı Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Dijital medya kendini anlatabilmenin etkili bir aracı, sonsuz bilgi kaynağı olabilirken diğer taraftan sanal saldırganlar, siber zorbalık, şiddet veya cinsel içerikli medya gibi özellikle küçük çocukların savunmasız olduğu birçok tehlikeye de sahiptir (7).

Medya kullanımının çocuklar üzerinde olumlu etkileri, medya araçlarının bilinçli, doğru ve amacına uygun kullanımına bağlıdır. Bu faydalar arasında yaratıcılık, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirme, bilgi düzeyini artırma ve toplumsal olaylara farklı açılardan bakmayı öğretmek sayılabilir (36). Çocuklar medya aracılığıyla dünya hakkında daha geniş bilgi edinebilmekte ve farklı kültürlerle tanışarak sosyal becerilerini güçlendirebilmektedir (37). Dijital medya araçları sayesinde uzaktan eğitim alınabilmesinin önü açılmıştır. Sanal eğitim ortamında sınıflara oranla daha rahat bir ortam olduğu için özellikle kendisini ifade etme zorluğu bulunan öğrencilerde derse katılımın arttığı görülmüştür (38).

Çocuklar dijital medya ortamlarını ve uygulamaları kullanırken olumsuz durumlarla da karşılaşabilmektedirler. Gelişim ve yaş niteliklerine uygun olmayan içeriklere ve siber zorbalığa maruz kalmaları, zarar görebilecekleri kişilerle karşılaşmaları gibi riskli durumlar olabilir (39). Ekran başında geçirilen zaman arttıkça çocuklar fiziksel, sosyal, psikolojik ve nörolojik açıdan negatif etkilenmektedir (40). Çocukların çoğunun ekran başındayken

ebeveynleriyle iletişim kurmadığı ve beslenmelerine önem vermeyerek öğün atladığı, bu durumun yetersiz beslenmeye neden olabileceği, çocukların hem fiziksel hem de zihinsel gelişimi üzerinde olumsuz etkiler oluşturabileceği gösterilmiştir (41). Ayrıca ekran kullanım süresi yüksek olan çocuklarda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu ile ilişkili belirtiler gözlenmesinin yanı sıra maruz kaldıkları uyanların beyinde bulunan ödül mekanizmasını aktive ettiği ve ekran bağımlılığına sebep olabileceği belirtilmiştir (42).

Problemlili medya kullanımını sadece önerilen süreden daha fazla medya kullanımını içermez. Aynı zamanda kullanılan veya takip edilen içeriğin özelliğine bağlı olarak da bazı sorunlar gelişebilir. Saldırgan davranışlar bunların en önemlilerinden biridir. Saldırgan davranışların özellikle şiddet barındıran içeriklere maruz kalma ile ilişkili olabileceği tahmin edilmektedir. Çünkü dijital oyunların pek çoğunda saldırganlık ödüllendirilmektedir. Bu ödüllendirmenin ise çocukları psikolojik açıdan etkilediği, düşmanlık duygularını körüklediği, saldırganca davranışları arttırdığı düşünülmektedir. Aynı zamanda bu oyunlarda saldırganlığın sorun çözme yolu olarak ön plana çıkartılmasının bir sonucu olarak, çocuklarda saldırganlık ve sorun çözme arasında bağ kurma eğiliminin arttığı da ifade edilmektedir (43).

Dijital ebeveynlik farkındalığı (DEF) ile ebeveynin dijital okuryazarlığı artmakta, dijital araçların verimli ve güvenli bir şekilde kullanımı ile teknolojinin yararlı taraflarından faydalanıp, olumsuz tarafları konusunda çocuklarına önderlik etmeleri ve önlem almaları mümkün olmaktadır (4). Böylece bu durum çocuğun bilişsel gelişimine, akademik başarısında gelişmeye, dil, matematiksel ve yaratıcı düşünme becerilerinin iyileşmesine ve dijital dünyanın imkanlarının değerlendirilmesine katkı sağlarken olumsuz sonuçlardan da korumaktadır (9).

Aile hekimliği birinci basamak sağlık hizmetlerinin temelidir. İlk başvuru yeri olarak tanımlanan birinci basamakta aile hekimlerinin sık karşılaştığı yaş gruplarından biri de orta ve geç çocukluk dönemidir. Bu yaş dönemi kişinin yaşam deneyimi eksikliği nedeniyle daha savunmasız olduğu ve etkilenebilir olduğu bir dönemdir. Risk alınan alanlardan biri de sosyal medyadır. Sosyal mecrada takdir ve saygı görme, kendini kanıtlama, beğenilme isteğinin denetimsiz yaşandığı görülmektedir. İşte bu noktada aile hekimleri ailelerdeki dijital farkındalık düzeyinin artması için aileleri bilgilendirip problemlili medya kullanımının önüne geçilmesini sağlayabilir. Aile hekimliğine başvuran annelerin ve çocuklarının bilinçli medya kullanımı sorgulanabilir. Bu sayede bir farkındalık yaratılabilir.

Türkiye’de yapılan dijital ebeveynlik çalışmaları daha çok okul öncesi ve adölesan döneminde çocuğu olan anne babalarla yapılmıştır (9). Ancak annelerin, çocuklarının dijital

ortamda güvenliklerini nasıl sağladığı ve çocuklarının dijital ortamdaki davranışları hakkındaki farkındalıklarını gösteren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışma ile 5-12 yaş grubundaki çocuklara sahip annelerin, dijital ebeveynlik konusundaki görüşlerinin ve farkındalıklarının çocuklarının problemleri medya kullanımı üzerine etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

3 GEREÇ VE YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Tipi ve Evreni

Tanımlayıcı tipte bir çalışma olarak planlanan bu araştırmanın evrenini 18 yaş ve üzeri, 5-12 yaş arası çocuğu olan anneler oluşturdu. Necmettin Erbakan Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Aile Hekimliği Polikliniği'ne 15.04.2023-31.12.2023 tarihleri arasında başvuran ve 5-12 yaş arası çocuğu olan annelerden, dahil edilme kriterlerini karşılayan ve katılmayı kabul edenler çalışmaya alındı.

3.2 Araştırmanın Örnekleme

Çalışmaya yüzde beş hata payı %95 güven aralığı ile en az 377 kişinin dahil edilmesi planlandı. Belirlenen sürede 400 katılımcıya ulaşıldı. Toplanan formlar değerlendirildi, soruları tam cevaplamayan ve çalışmaya alınma kriterlerine uymayan 20 anne elendi ve kalan 380 anket formu analiz edildi. Çalışmaya katılan annelerin birden fazla 5–12 yaş arası çocuğu olabileceği göz önünde bulundurularak, veri toplama sürecinde annelerden bu yaş aralığındaki çocuklarından yalnızca biri hakkında bilgi vermeleri istenmiştir. Katılımcılar, kendi tercihleri doğrultusunda bu yaş grubundaki herhangi bir çocuğunu seçmiştir.

3.3 Çalışmaya Dahil Edilmeme Kriterleri

Araştırma kapsamında çalışmaya dahil edilmeme kriterleri aşağıdaki gibidir:

1. Ana dili Türkçe olmayan, Türkçe okuyup anlayamayanlar
2. Görme, işitme engeli olanlar
3. İnternet kullanmayanlar
4. Beş-on iki yaş arası çocuğu olmayanlar

3.4 Etik Kurul İzni

Bu çalışma; Necmettin Erbakan Üniversitesi İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar Etik Kurulu'nun 07.04.2023 tarih ve 173 sayılı etik kurul onayı ile yapıldı.

3.5 Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplamak için sosyodemografik bilgi formu, Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği (DEFÖ) ve Problemlili Medya Kullanım Ölçeği-Kısa Formu (PMKÖ-KF) içeren bir

anket formu oluşturuldu. Anket formu çalışma hakkında bilgilendirme yapıp katılımcının onamı alındıktan sonra yüz yüze veya online olarak uygulandı.

3.6 Sosyodemografik Bilgi Formu

Form, ebeveyn ve çocuğa ait sosyodemografik bilgiler, anne ve çocuğunun görsel medya kullanımını ile ilgili (kullanılan görsel medya aracı, kullanım nedeni, süresi vb.) soruların yanında uyguladıkları görsel medya kullanım kurallarını da değerlendiren toplam 23 tane sorudan oluşmaktadır.

3.7 Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği (DEFÖ)

Ölçek, Manap ve Durmuş (2020) tarafından geliştirilmiş olup 16 maddeden oluşan beşli Likert tipinde bir ölçektir. DEFÖ'nün Olumsuz Model Olma (1-4. maddeler), Dijital İhmal (5-8. maddeler), Verimli Kullanım (9-12. maddeler) ve Risklerden Koruma (13-16. maddeler) olmak üzere dört alt boyutu vardır:

1. Risklerden Koruma: Ebeveynin çocuğunu dijital ortamda karşılaşılabileceği zararlı içerik, siber zorbalık, bağımlılık, mahremiyet ihlali gibi risklerden koruma farkındalığını ifade eder. Örneğin: Çocuğun kimlerle çevrimiçi iletişim kurduğunu takip etme, güvenli internet ayarlarını yapma, yaşına uygun içerikleri seçme.

2. Verimli Kullanım: Dijital araçların sadece risk değil, aynı zamanda eğitim ve gelişim fırsatı sunduğunu kavrama boyutudur. Ebeveynin çocuğu dijital ortamda öğrenme, yaratıcılık, problem çözme, sosyalleşme gibi verimli yönler yönlendirmesini kapsar. Örneğin: Eğitim uygulamaları, sanatsal içerikler veya araştırma faaliyetlerini desteklemek gibi.

3. Olumsuz Model Olma: Ebeveynin kendi dijital davranışlarının çocuk üzerindeki örnek olma etkisini yansıtır. Çocuğun yanında sürekli telefonla ilgilenmek, sosyal medyada aşırı zaman geçirmek veya uygunsuz paylaşımlar yapmak olumsuz modeldir. Yani ebeveynin farkında olmadan “yanlış dijital alışkanlık” aktarması bu boyutla ilişkilidir.

4. Dijital İhmal: Ebeveynin çocuğun dijital dünyadaki varlığını ve ihtiyaçlarını görmezden gelmesi, yeterli rehberlik etmemesi anlamına gelir. Çocuğun internet kullanımını hiç takip etmemek, dijital güvenlik konusunda konuşmamak, tamamen başıboş bırakmak bu kategoriye girer. İhmal, hem güvenlik risklerini artırır hem de çocuğun sağlıklı dijital alışkanlıklar geliştirmesini engeller.

Maddelere verilen cevaplar, 1=Hiçbir zaman, 2=Nadiren, 3=Bazen, 4=Sıklıkla, 5=Her zaman şeklinde derecelendirilmiştir. DEFÖ'nün alt boyutları birbirlerinden bağımsız bir

şekilde değerlendirilmektedir. Alt boyutlardan alınabilecek puanlar 4-20 arasında değişmektedir. Risklerden Koruma ve Verimli Kullanım alt boyutlarından alınan puanların yüksek olması dijital ebeveynlik farkındalığının yüksek olduğunu; Olumsuz Model Olma ve Dijital İhmal alt boyutlarından alınan puanların yüksek olması dijital ebeveynlik farkındalığının düşük olduğunu göstermektedir. DEFÖ'nin Cronbach's Alpha güvenirlik katsayıları olumsuz model olma alt boyutu için ,790; dijital ihmal alt boyutu için ,780; verimli kullanım alt boyutu için ,710 ve risklerden koruma alt boyutu için ,630 olarak belirlenmiştir (5).

3.8 Problemlı Medya Kullanım Ölçeği (PMKÖ)

PMKÖ, Domoff ve ark. (2019) tarafından 4-11 yaş grubundaki çocuklarda problemlı medya kullanımının olup olmadığını tespit etmek üzere geliştirilmiştir. Ölçek, özel olarak herhangi bir medya aracının problemlı kullanımını değil, televizyon, bilgisayar, tablet bilgisayar, akıllı telefon gibi medya araçlarının problemlı kullanımını saptamaya çalışır. Ölçeğin, Türkçe'ye uyarlaması Furuncu (2019) tarafından yapılmıştır (6). Ölçekteki soruların, çocuğun son 1 aydaki davranışları dikkate alınarak ebeveynler veya ebeveynlerden biri tarafından cevaplanması gerekmektedir. Kısa formu dokuz maddeden oluşan ve tek faktörlü bir yapıya sahip beşli Likert tipi (1=Asla, 2=Nadiren, 3=Bazen, 4=Sıklıkla 5=Her Zaman) bir ölçektir. Ölçek puanı tüm maddelerde alınan puanın soru sayısına bölünmesi ile elde edilir. Başka bir değişle çocuğun problemlı medya kullanım puanı en az bir, en çok beş olabilir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması, çocukta problemlı medya kullanımının yüksek düzeyde olabileceğini gösterir. Ölçeğin kısa formu için Cronbach's alfa değerleri 0,920 olarak hesaplanmıştır.

3.9 İstatistiksel Analiz

Çalışmada elde edilen tüm veriler değerlendirilirken, sayısal verilerin ortalama, standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Normal dağılıma uygunluk Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirilmiş, kategorik ve numerik yapıdaki veriler ki-kare, student-t testi, One-way Anova gibi uygun olan istatistiksel analizler ile karşılaştırılmıştır. $p < 0.05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarının güvenirlik puanları Cronbach alfa ile hesaplanmış, değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

4 BULGULAR

4.1 Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Çalışmaya dahil edilen 380 annenin yaş ortalaması $36,31 \pm 5,51$ (22-53) yıl, babaların yaş ortalaması $40,12 \pm 5,91$ (27-60) yıldır. Çalışmaya katılan annelerin %95,3'ü (n=362) evli, %40,0'ı (n=152) ilköğretim mezunu, %73,7'si (n=280) çalışmıyordu. Babaların ise %37,1'i (n=141) ilköğretim mezunu, %5,8'i (n=22) çalışmıyordu. Katılımcıların %85,0'ı (n=323) çekirdek aile, %61,1'inin (n=232) gelir ve giderleri denkti (Tablo 1).

Tablo 1. Ebeveynler ile ilgili sosyodemografik özellikler

	Ort±SD	Min	Maks
Annenin Yaşı (yıl)	36,31±5,51	22	53
Babanın Yaşı (yıl)	40,12±5,91	27	60
	n		%
Medeni Durum			
Evli	362		95,3
Bekar	18		4,7
Annenin Eğitim Durumu			
İlköğretim	154		40,5
Lise	120		31,6
Üniversite	106		27,9
Babanın Eğitim Durumu			
İlköğretim	141		37,1
Lise	113		29,7
Üniversite	126		33,2
Annenin Çalışma Durumu			
Çalışmıyor	280		73,7
Çalışıyor	100		26,3
Babanın Çalışma Durumu			
Çalışmıyor	22		5,8
Çalışıyor	358		94,2
Aile Tipi			
Çekirdek aile	323		85,0
Geniş Aile	35		9,2
Parçalanmış Aile	22		5,8
Gelir Durumu			
Gelir giderden az	92		24,2
Gelir giderle denk	232		61,1
Gelir giderden fazla	56		14,7

Çocukların yaş ortalaması $8,43\pm 2,11$ (5-12) yıl, %54,7'si (n=208) kadın cinsiyette ve %44,2'si (n=170) en küçüktü. Çocukların kardeş sayısı 0 ile 5 arasında değişmekte olup ortalama değer 2 idi (Tablo 2).

Tablo 2. Çocuklar ile ilgili sosyodemografik özellikler

	Ort±SD	Min	Maks
Yaş (yıl)	8,43±2,11	5	12
	Ortanca		
Kardeş Sayısı	2	0	5
	n	%	
Cinsiyet			
Erkek	172	45,3	
Kadın	208	54,7	
Doğum Sırası			
İlk	141	37,1	
Ortanca	69	18,1	
Son	170	44,7	

4.2 Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları

Çalışmaya katılan annelerin günlük görsel medya kullanım süresi ortalaması $2,49\pm 1,64$ (1-12) saat, çocuklarının günlük görsel medya kullanım süresi ortalaması $2,38\pm 1,67$ (1-10) saattir.

Çocukların en çok kullandığı görsel medya aracı sırasıyla; telefon [%55,3 (n=210)], televizyon %48,7 (n=185) ve tablet %28,4 (n=108) idi. Çocukların görsel medya araçlarını en sık kullanma sebepleri sırasıyla; çizgi film, dizi veya film izlemek için %65,3 (n=248), oyun oynamak için %60,0 (n=228) ve ödevleri için %46,6 (n=177) idi.

Annelerin ve çocuklarının görsel medya kullanım alışkanlıklarıyla ilgili bulguları tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Annelerin ve çocuklarının görsel medya kullanım alışkanlıkları

	Ort±SD	Min	Maks
Annelerin Görsel Medyayı Günlük Kullanım Süresi (Saat)	2,49±1,64	1	12
Çocuğun Görsel Medyayı Günlük Kullanım Süresi (Saat)	2,38±1,67	1	10
Annelerin Görsel Medya Kullanım Süresi (Yıl)	12,86±6,70	1	40
Çocuğun Görsel Medya Kullanım Süresi (Yıl)	3,14±1,64	1	11
	n	%	
Çocukların kullandığı görsel medya aracı*			
Telefon	210	55,3	
Tablet	108	28,4	
Bilgisayar	36	9,5	
Televizyon	185	48,7	
Video oyun konsolu	9	2,4	
Diğer	3	0,9	
Çocukların görsel medya araçlarını kullanma nedenleri*			
Ödevleri için	177	46,6	
Oyun oynamak için	228	60,0	
Çizgi film, dizi veya film izlemek için	248	65,3	

*Birden fazla yanıt verilmiştir.

Çalışmaya katılan annelerin %54,7'si (n=208) çocuklarının görsel medyayı kullanım davranışını kontrol edebildiğini, %7,4'ü (n=28) ise kontrol edemediğini belirtti (Tablo 4).

Tablo 4. Çocuklarının görsel medyayı kullanım davranışını kontrol edebilme durumu

	n	%
Kontrol edemeyen	28	7,4
Bazen kontrol edebilen	144	37,9
Kontrol edebilen	208	54,7

Annelerin %75,8'inin (n=288) internette çocuk kilidi olduğu hakkında bilgisi vardı. Katılımcıların %81,8'inin (n=311) evinde internet kullanımı ile ilgili kurallar vardı ve bu kurallardan en sık uygulanan üç tanesi sırayla internet kullanım süresi, internet kullanım türü ve yeri idi. Annelerin internet kullanımı farkındalığına yönelik sorulara verilen cevaplar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Annenin internet kullanımı farkındalığına yönelik sorulara verilen cevaplar

	n	%
İnternette Çocuk Kilidi Hakkında Bilgisi Olma Durumu		
Var	288	75,8
Yok	92	24,2
Evde İnternet Kullanımı ile İlgili Kuralların Varlığı		
Evet, var	311	81,8
Hayır, yok	69	18,2
Evde İnternet Kullanımı ile İlgili Kurallar *		
İnternet kullanım süresi	293	77,1
İnternet kullanım yeri	132	34,7
İnternet kullanım sıklığı	129	33,9
İnternet kullanım türü	161	42,4

*Birden fazla yanıt verilmiştir.

4.3 Ölçeklerin Toplam ve Alt Boyut Puanları

Ölçeklerin ortalama puanları ve Cronbach Alpha değerleri Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarına ilişkin tanımlayıcı bilgiler

	Madde sayısı	Min-maks	Ortalama±SD	Cronbach’s Alpha
Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği				
Olumsuz model olma	4	4-20	7,62±2,77	0,665
Dijital ihmal	4	4-20	8,73± 2,97	0,794
Verimli kullanım	4	4-20	15,99±3,37	0,758
Risklerden koruma	4	4-20	14,84±3,98	0,723
Problemlili medya kullanımı				
	9	1-5	1,98±0,83	0,896

Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği verimli kullanım alt boyutu puan ortalaması 15,99±3,37 ve risklerden koruma alt boyutu puan ortalaması 14,84±3,98 olarak bulundu. Olumsuz model olma alt boyutunun ortalaması 7,62±2,77 puan ve dijital ihmal alt boyutunun ortalaması 8,73± 2,97 puandı.

4.4 Ebeveynlerin Sosyodemografik Özellikleri ile Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışmaya katılan annelerin medeni durumları ile olumsuz model olma (p=0,840), dijital ihmal (p=0,639), verimli kullanım (p=0,729) ve risklerden koruma (p=0,404) puanları ve problemlili medya kullanım ortalama puanları (p=0,496) arasında anlamlı fark saptanmadı. Üniversite mezunu kadınların olumsuz model olma puanı (8,16±2,73) lise mezunu olanların puanından (7,29±2,82) yüksekti (p=0,046). Lise mezunu annelerin verimli kullanma alt boyut ortalama puanı (16,80±3,11) ilköğretim mezunu olanların puanından (15,40±3,83) yüksek olup,

bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p=0,002$). Babaların eğitim ve çalışma durumu, aile tipi ve ailenin gelir düzeyi ile dijital farkındalık alt boyutları ve PMK puanı arasında anlamlı fark bulunmadı ($p>0,05$). Ebeveynlere ait sosyodemografik verilere göre ölçeklerin toplam ve alt boyut puanları Tablo-7'de verilmiştir.

Tablo 7. Ebeveynlere ait sosyodemografik verilere göre ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının değerlendirilmesi

	DEFÖ- Olumsuz Model Olma	DEFÖ- Dijital İhmal	DEFÖ- Verimli Kullanım	DEFÖ- Risklerden Koruma	Problemlili Medya Kullanımı Ölçeği
	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD
Medeni Durum					
Evli	7,63±2,75	8,71±2,91	16,00±3,38	14,80±3,96	1,99±0,83
Bekar	7,50±3,24	9,05±3,94	15,72±3,32	15,61±4,53	1,85±0,96
p*	0,840	0,639	0,729	0,404	0,496
Anne Eğitim Durumu					
İlköğretim ^a	7,51±2,73	8,83±3,32	15,40±3,83	14,55±4,38	1,96±0,82
Lise ^b	7,29±2,82	8,37±2,75	16,80±3,11	15,44±3,81	2,02±0,90
Üniversite ^c	8,16±2,73	8,99±2,63	15,91±2,73	14,58±3,50	1,98±0,78
p**	p=0,046^{bc}	0,256	p=0,002^{ab}	0,140	0,815
Baba Eğitim Durumu					
İlköğretim	7,41±3,05	9,04±3,26	15,47±3,86	14,62±4,30	2,04±0,85
Lise	7,62±2,56	8,39±2,83	16,34±3,12	15,14±3,84	1,88±0,80
Üniversite	7,86±2,63	8,68±2,71	16,25±2,92	14,82±3,74	2,01±0,85
p**	0,424	0,215	0,070	0,590	0,276
Anne Çalışma Durumu					
Çalışmıyor	7,58±2,83	8,63±2,92	15,89±3,57	14,84±4,20	1,98±0,82
Çalışıyor	7,75±2,61	9,01±3,09	16,27±2,72	14,84±3,33	1,99±0,87
p*	0,612	0,280	0,338	0,989	0,936
Baba Çalışma Durumu					
Çalışmıyor	8,54±3,15	8,54±3,46	15,77±4,13	14,31±4,30	2,06±0,84
Çalışıyor	7,57±2,74	8,74±2,94	16,00±3,33	14,87±3,97	1,98±0,83
p*	0,111	0,759	0,754	0,524	0,684
Aile Tipi					
Çekirdek aile	7,70±2,78	8,66±2,91	16,05±3,31	14,91±3,90	1,95±0,80
Geniş aile	6,97±2,57	8,80±2,54	15,82±3,63	13,68±4,37	2,20±0,89
Parçalanmış aile	7,50±2,92	9,59±4,15	15,36±3,97	15,68±4,30	2,21±1,19
p**	0,321	0,368	0,624	0,134	0,106
Gelir Durumu					
Gelir giderden az	7,80±2,92	8,60±3,12	16,05±3,55	15,11±3,93	2,12±0,97
Gelir giderle denk	7,59±2,83	8,78±2,96	15,96±3,31	14,59±4,08	1,95±0,79
Gelir giderden fazla	7,46±2,26	8,73±2,78	16,0±3,39	15,44±3,60	1,91±0,74
p**	0,746	0,892	0,977	0,266	0,180

*Bağımsız örneklerde t testi kullanılmıştır. **Üç veya daha fazla değişkeni olan gruplarda One-way ANOVA testi kullanılmıştır. DEFÖ: Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği

Anne ve babaların yaşı ile DEFÖ alt boyutları ve PMK ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktu (Tablo 8).

Tablo 8. Ebeveynlerin yaşları ile ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının korelasyonu

		DEFÖ- Olumsuz Model Olma	DEFÖ- Dijital İhmal	DEFÖ- Verimli Kullanım	DEFÖ- Risklerden Koruma	Problemlili Medya Kullanımı Ölçeği
Annenin Yaşı	r	-0,087	-0,055	-0,013	0,007	-0,011
	p	0,092	0,281	0,806	0,888	0,829
Babannın Yaşı	r	-0,031	-0,066	-0,002	0,062	-0,042
	p	0,543	0,202	0,962	0,230	0,413

DEFÖ: Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği

4.5 Çocukların Sosyodemografik Özellikleri ile Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

DEF ölçeğinin alt boyutları olan olumsuz model olma ($p=0,419$), dijital ihmal ($p=0,098$), verimli kullanım ($p=0,515$) ve risklerden koruma ($p=0,575$) puanları ile annelerin yanıtladıkları 5–12 yaş aralığındaki seçilmiş çocuklarının cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark bulunmadı.

PMK ölçeği ortalama puanı erkek çocuklarında ($2,12\pm 0,84$) kız çocuklarına ($1,88\pm 0,81$) göre daha yüksek bulundu ve aralarında anlamlı istatistiksel fark saptandı ($p=0,005$). Çocukların doğum sırası ile ebeveynlerin dijital farkındalığı ve problemlili medya kullanımı arasında anlamlı fark saptanmadı ($p>0,05$). DEF ölçeği alt boyutlarından ve PMKÖ'den alınan puanların çocuklara ait sosyodemografik verilerle karşılaştırılması Tablo 9'de verilmiştir.

Tablo 9. Çocuklara ait sosyodemografik verilere göre ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının değerlendirilmesi

	DEFÖ- Olumsuz Model Olma	DEFÖ- Dijital İhmal	DEFÖ- Verimli Kullanım	DEFÖ- Risklerden Koruma	Problemlili Medya Kullanımı Ölçeği
	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD
Cinsiyet					
Erkek	7,75±2,95	9,01±3,02	16,11±3,33	14,97±3,77	2,12±0,84
Kadın	7,52±2,62	8,50±2,91	15,88±3,41	14,74±4,15	1,88±0,81
p*	0,419	0,098	0,515	0,575	0,005
Doğum Sırası					
İlk	7,47±2,55	8,61±2,75	15,93±2,97	14,76±3,82	1,91±0,81
Ortanca	8,20±3,06	9,27±3,32	16,18±3,91	15,47±4,30	2,08±0,94
Son	7,52±2,82	8,61±2,98	15,95±3,47	14,65±3,97	2,01±0,81
p**	0,164	0,247	0,866	0,335	0,339

*Bağımsız örneklerde t testi kullanılmıştır. **Üç veya daha fazla değişkeni olan gruplarda One-way ANOVA testi kullanılmıştır. DEFÖ: Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği

DEF alt boyutlarından ve PMK ölçeğinden alınan puanlarla çocukların yaşları, kardeş sayıları arasında anlamlı ilişki bulunmadı (Tablo 10).

Tablo 10. Çocuklara ait çeşitli değişkenler ile ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının korelasyonu

		DEFÖ- Olumsuz Model Olma	DEFÖ- Dijital İhmal	DEFÖ- Verimli Kullanım	DEFÖ- Risklerden Koruma	Problemlili Medya Kullanımı Ölçeği
Yaş	r	-0,047	-0,048	0,078	-0,009	0,001
	p	0,364	0,354	0,128	0,857	0,980
Kardeş Sayısı	r	0,005	0,033	0,001	-0,065	0,029
	p	0,916	0,518	0,995	0,210	0,574

DEFÖ: Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği

Çocuklarının görsel medyayı kullanım davranışını bazen kontrol edebilen annelerin olumsuz model olma puanı (8,07±2,73) her zaman kontrol edebilenlerin puanına (7,26±2,65) göre daha yüksekti (**p=0,019**). Görsel medyayı kullanım davranışını kontrol edemeyenlerin dijital ihmal puanı (10,96±4,16), her zaman kontrol edebilenlerin puanına (7,72±2,46) göre daha yüksekti (**p<0,001**). Yine kullanım davranışlarını bazen kontrol edebilen annelerin verimli kullanım ve risklerden korumada puanı (sırasıyla;15,33±3,45 ve 13,75±4,04) her zaman kontrol

edebilenlerin puanına (sırasıyla; 16,58±3,25 ve 15,66±3,79) göre daha düşüktü (sırasıyla; **p<0,002** ve **p<0,001**).

Görsel medya kullanımını kontrol edemeyenlerin çocuklarının PMK ortalama puanı, her zaman kontrol edebilen ve bazen kontrol edebilen annelerin puanından daha yüksek bulundu (**p<0,001**) (Tablo11).

Tablo 11. Çocukların görsel medyayı kullanım davranışına yönelik soruya verilen cevaplara göre ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının değerlendirilmesi

	DEFÖ- Olumsuz Model Olma	DEFÖ-Dijital İhmal	DEFÖ- Verimli Kullanım	DEFÖ- Risklerden Koruma	Problemlili Medya Kullanımı Ölçeği
	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD
Çocukların Görsel Medya Kullanım Davranışını Kontrol Edebilme Durumu					
Kontrol edemiyorum ^a	8,03±3,56	10,96±4,16	15,00±3,12	14,39±3,72	2,96±1,11
Bazen kontrol edebiliyorum ^b	8,07±2,73	9,76±2,78	15,33±3,45	13,75±4,04	2,35±0,79
Kontrol edebiliyorum ^c	7,26±2,65	7,72±2,46	16,58±3,25	15,66±3,79	1,60±0,57
p*	0,019^{bc}	<0,001^{ac} <0,001^{bc}	0,002^{bc}	<0,001^{bc}	<0,001^{ac} <0,001^{bc} <0,001^{ab}

*Üç veya daha fazla değişkeni olan gruplarda One-way ANOVA testi kullanılmıştır. DEFÖ: Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği

Tablo-12’de annenin internet kullanımını farkındalığına yönelik sorulara verilen cevaplara göre ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının değerlendirilmesi verilmiştir. Buna göre; katılımcılardan internette çocuk kilidi hakkında bilgisi olanlar ile PMKÖ ve DEFÖ alt boyutlarından verimli kullanım, risklerden koruma arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark saptandı (**p=0,001**). İnternette çocuk kilidi olduğu konusunda bilgisi olanların risklerden koruma ortalama puanı (15,35±3,80) ve verimli kullanım puanı (16,50±3,00) bilmeyenlerin puanından (sırasıyla 13,26±4,15, 14,29±3,88) yüksekti.

Katılımcılardan evde internet kullanımını ile ilgili kuralları olmayanların olumsuz model olma, dijital ihmal ve problemlili medya kullanım ölçeği ile kuralları olanların verimli kullanım ve risklerden koruma ile arasında anlamlı istatistiksel fark görüldü (sırasıyla **p=0,02**, **p=0,001**, **p=0,001**, **p=0,001**, **p=0,001**) (Tablo-12).

Tablo 12. Annenin internet kullanımı farkındalığına yönelik sorulara verilen cevaplara göre ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının değerlendirilmesi

	DEFÖ- Olumsuz Model Olma	DEFÖ-Dijital İhmal	DEFÖ- Verimli Kullanım	DEFÖ- Risklerden Koruma	Problemli Medya Kullanım Ölçeği
	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD
İnternette Çocuk Kilidi Hakkında Bilgisi Olma Durumu					
Bilgisi var	7,60±2,77	8,60±2,81	16,50±3,00	15,35±3,80	1,88±0,75
Bilgisi yok	7,69±2,80	9,13±3,40	14,29±3,88	13,26±4,15	2,32±0,99
p*	0,792	0,142	0,001	0,001	0,001
Evde İnternet Kullanımı ile İlgili Kuralların Varlığı					
Kural var	7,42±2,69	8,35±2,75	16,30±3,22	15,32±3,70	1,88±0,77
Kural yok	8,55±2,99	10,43±3,32	14,59±3,71	12,69±4,51	2,44±0,96
p*	0,002	0,001	0,001	0,001	0,001

DEFÖ: Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği

Çalışmaya katılanlardan evde internet kullanımı ile ilgili kuralların ne olduğuna bakıldığında, internet kullanım süresi ile DEFÖ'nün alt boyutu olan dijital ihmal, verimli kullanım ve risklerden korumada istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardı (sırasıyla; **p=0,001**, **p=0,035**, **p=0,001**). İnternet kullanım yeri ile DEFÖ'nün alt boyutu olan olumsuz model olma, dijital ihmal ve problemli medya kullanım ölçeğinde fark anlamlı bulundu (sırasıyla; **p=0,001**, **p= 0,011** ve **p=0,022**) (Tablo-13).

Tablo 13. Evde internet kullanımı ile ilgili kurallar ile ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

	DEFÖ- Olumsuz Model Olma	DEFÖ- Dijital İhmal	DEFÖ- Verimli Kullanım	DEFÖ- Risklerden Koruma	Problemli Medya Kullanımı Ölçeği
	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD	Ort±SD
İnternet kullanım süresi kısıtlılığı					
Var	7,53±2,73	8,28±2,74	16,19±3,36	15,20±3,86	1,94±0,83
Yok	7,94±2,92	10,24±3,22	15,32±3,34	13,64±4,17	2,13±0,83
p	0,231	0,001	0,035	0,001	0,061
İnternet kullanım yeri kısıtlılığı					
Var	6,97±2,58	8,20±2,78	16,22±3,34	15,30±3,96	1,85±0,76
Yok	7,97±2,82	9,01±3,03	15,86±3,39	14,60±3,98	2,06±0,87
p	0,001	0,011	0,323	0,102	0,022
İnternet kullanım sıklığı kısıtlılığı					
Var	7,39±2,80	8,45±2,76	16,23±3,37	15,04±3,60	1,97±0,84
Yok	7,74±2,76	8,87±3,06	15,86±3,37	14,74±4,17	1,99±0,83
p	0,241	0,193	0,320	0,480	0,762
İnternet kullanım türü kısıtlılığı					
Var	7,43±2,77	8,57±2,91	16,19±3,29	15,06±3,76	1,94±0,79
Yok	7,77±2,77	8,84±3,01	15,84±3,43	14,68±4,14	2,01±0,86
p	0,243	0,379	0,307	0,349	0,417

*Bağımsız örneklerde t testi kullanılmıştır.

**Birden fazla seçenek işaretlenmiştir. DEFÖ: Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği

Katılımcı annelerin görsel medyayı günlük kullanım süreleri (saat olarak) ile DEFÖ alt boyutlarından OMO ve Dİ arasında pozitif yönde korelasyon saptandı (sırasıyla; $r=0,210$, $p=0,001$ ve $r=0,131$, $p=0,011$).

Katılımcıların çocuklarının görsel medyayı günlük kullanım süresi (saat olarak) ile DEFÖ alt boyutlarından Dİ ve PMKÖ arasında pozitif yönde korelasyon saptandı (sırasıyla; $r=0,317$, $p=0,001$ ve $r=0,289$, $p=0,001$).

Tablo-14'de annelerin ve çocuklarının görsel medya kullanım süreleri ile ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının korelasyonu gösterilmiştir.

Tablo 14. Annelerin ve çocuklarının görsel medya kullanım süreleri ile ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının korelasyonu

		DEFÖ- Olumsuz Model Olma	DEFÖ- Dijital İhmal	DEFÖ- Verimli Kullanım	DEFÖ- Risklerden Koruma	Problemlili Medya Kullanımı Ölçeği
Görsel Medyayı Günlük Kullanım Süresi (Saat)	r	0,210	0,131	0,024	0,036	0,073
	p	0,001	0,011	0,640	0,490	0,158
Çocuğunun Görsel Medyayı Günlük Kullanım Süresi (Saat)	r	0,077	0,317	0,022	-0,033	0,289
	p	0,137	0,001	0,671	0,519	0,001
Görsel Medyayı Kullanım Süresi (Yıl)	r	0,059	0,015	0,024	-0,042	-0,053
	p	0,249	0,774	0,635	0,409	0,299
Çocuğunun Görsel Kullanım Süresi (Yıl)	r	0,093	0,041	0,039	-0,072	0,033
	p	0,071	0,427	0,454	0,159	0,523

DEFÖ: Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği

Tablo-15’de PMKÖ toplam puanı ile DEFÖ alt boyut puanlarının korelasyonu sunulmaktadır. PMKÖ toplam puanı ile DEFÖ alt boyutlarından olumsuz model olma arasında pozitif yönlü orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardı ($r=0,321$, $p=0,001$). PMKÖ-KF toplam puanı ile DEFÖ alt boyutlarından dijital ihmal arasında pozitif yönlü orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardı ($p=0,001$). Olumsuz model olma ve dijital ihmal puanları arttıkça problemlili medya kullanım puanları artmaktaydı. PMKÖ toplam puanı ile DEFÖ alt boyutlarından verimli kullanım arasında negatif yönlü zayıf düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardı ($r=-0,172$, $p=0,001$). PMKÖ-KF toplam puanı ile DEFÖ alt boyutlarından riskli kullanım arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki

vardı ($r=-0,151$, $p=0,003$) (Tablo-15). Risklerden koruma ve verimli kullanım puanları arttıkça problemlili medya kullanım puanları azalmaktaydı.

Tablo 15. Ölçeklerin toplam ve alt boyut puanlarının korelasyonu

		Problemlili Medya Kullanımı Ölçeği Toplam Puanı
DEFÖ-Olumsuz model olma	r	0,321
	p	0,001
DEFÖ-Dijital İhmal	r	0,481
	p	0,00
DEFÖ-Verimli Kullanım	r	-0,172
	p	0,001
DEFÖ-Risklerden Koruma	r	-0,151
	p	0,003

*Pearson korelasyon testi kullanılmıştır. DEFÖ: Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği

5 TARTIŞMA

İnternet, akıllı telefonlar, tabletler ve diğer medya araçları bilinçli kullanıldığında çocukların zihinsel gelişimine katkı sağlar. Ancak yanlış kullanımı olumsuz sonuçlara yol açabilir. Problemlı medya kullanımı, aşırı veya uygunsuz medya tüketimiyle günlük yaşamda çeşitli sorunlara neden olabilir. Maruziyet arttıkça fiziksel ve nöropsikiyatrik sorunlar görülebilmektedir. Amerikan Pediatri Akademisi, 6 yaş ve üzeri bireylerde ekran süresinin azaltılmasını ve ebeveyn farkındalığının artırılmasını önermektedir (44).

Çocukları dijital dünyadan tamamen uzak tutmak mümkün değildir. Bu nedenle çocukların teknolojiyi bilinçli kullanmaları önemlidir. Bunu sağlamak ise ebeveynlerin sorumluluğundadır (3, 5). Ebeveynler, çocukların ilk öğretmeni ve rol modeli olarak dijital teknolojinin risklerini bilmeli, ancak faydalarını da göz ardı etmeden yönlendirici olmalıdır (45).

Sunulan çalışmada, dijital ebeveynlik farkındalığının çocukların medya kullanım alışkanlıkları üzerindeki etkilerini ve problemlı medya kullanımının aile içi dinamikler bağlamında nasıl şekillendiğini incelendi. Bulgular, ebeveynlerin dijital farkındalık seviyesinin çocukların medya kullanım biçimleri üzerinde önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koydu. Çalışma, geleceğimiz olan çocukların problemlı medya kullanımına yönelik annelerin davranışlarının araştırıldığı nadir çalışmalardan biridir. Ayrıca bu alanda çalışan araştırmacılara ve yürütülecek politikalara kaynak sağlayabilmesi açısından dikkat çekici ve önemlidir.

Ebeveynlerin görsel medya kullanımında kötü rol model olma ve dijital ihmal davranışının çocuğun medya kullanımı üzerine olumsuz etki edeceği beklenen bir durumdur. Çocuklar çevresindeki insanları izleyerek örnek almakta ve öğrenmeler gerçekleştirmektedir (46). Manap ve Durmuş olumsuz model olma davranışının çocukların internet bağımlılığını artırdığını göstermiştir (5). Ortaokul öğrencilerinde bilgisayar oyun bağımlılığının ebeveyn davranışları açısından incelendiği bir çalışmada, ebeveynlerin problemlı medya kullanımları çoğaldıkça çocukların da problemlı medya kullanımının yoğunlaştığı belirtilmiştir (47). Arslan, ebeveynlerin olumsuz model olma ve dijital ihmal davranışlarının arttıkça çocukların problemlı medya kullanımının arttığını saptamıştır (48).

Aral ve Keskin, çocukların telefon kullanım sıklığının fazla olmasının sebepleri arasında ebeveynlerinin telefon ile sık temas halinde olmasını göstermiştir (49). Telefonu ile ilgilenen anne-babasıyla iletişim kurmaya çalışan çocuğun, ebeveyni tarafından ihmal edildiği, daha

sonrasında benzer bir şekilde telefonu ile ilgilenen çocuğun ebeveyninin iletişimini reddetme davranışı gösterdiği Yazıcı ve Özcan tarafından belirtilmiştir (50). Aynı şekilde Lim ve You ebeveynlerin ihmal davranışı arttıkça çocuklarda akıllı telefon kullanımının arttığını saptamıştır (51). Ayas ve Horzum görsel medya kullanırken çocuklarını ihmal eden ebeveynlerin çocuklarında ekran bağımlılığı riskinin arttığını tespit etmiştir (52). Sunulan çalışmada da literatürle benzer şekilde görsel medya kullanımında olumsuz model olma ve dijital ihmal davranışı yüksek olan ebeveynlerin çocuklarında problemlili medya kullanımının yüksek olduğu bulundu. Bu bulgu, ebeveynlerin dijital tutumlarının çocukların medya alışkanlıkları üzerindeki belirleyici etkisini ortaya koymakta ve önceki araştırmalarla tutarlılık göstermektedir.

Çocukların günlük yaşamda gözetilmesi nasıl ki ebeveynlerin göreviyse dijital dünyadaki risklerden koruması da ebeveynlerin görevlerindedir. Annelerin dijital ebeveynlik farkındalığının sağlık okuryazarlığı ile ilişkisini inceleyen bir çalışmada sağlık okuryazarlık düzeyi arttıkça dijital medyayı verimli kullanım ve dijital risklerden koruma davranışlarının arttığı görülmüştür (53). Öğretmenlerin yer aldığı bir çalışmada dijital medyayı verimli kullanım ve dijital risklerden koruma davranışlarının arttıkça sosyal medya bağımlılıklarının azaldığı bulunmuştur (54). Manap, anne babanın çocuğunu dijital risklerden koruma davranışı arttıkça, çocukların problemlili medya kullanımının azaldığını saptamıştır. Ancak verimli kullanım davranışının çocuklarda internet bağımlılığı ile herhangi bir ilişkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır (5). Başka bir araştırmada da dijital medyayı verimli kullanım davranışı ile çocuk internet bağımlılığı arasında herhangi bir ilişki belirlenmemiştir (55). Sunulan çalışmada ise dijital risklerden koruma ve verimli kullanım davranışı yüksek olan ebeveynlerin çocuklarında problemlili medya kullanımının düşük olduğu görüldü. Annelerin teknolojiyi bilinçli bir şekilde kullanması, çocukların görsel medyada karşılaşılabilecekleri risklerden korumalarını sağlamış ve problemlili dijital araç kullanımının önüne geçilmesine katkıda bulunmuş olabilir. Bu durum, ebeveynlerin dijital tutumlarının çocukların medya alışkanlıkları üzerindeki belirleyici rolünü bir kez daha ortaya koymaktadır.

Çalışmada literatürle uyumlu şekilde problemlili medya kullanımının erkek çocuklarda daha yüksek olduğu görüldü. Bu sonuç erkeklerin elektronik cihazlara olan ilgilerinin ve bu tür teknolojilere yönelik yatkınlıklarının daha fazla olmasından kaynaklanıyor olabilir (24). Çocukların yetiştirilirken erkek ve kız çocuklarına karşı gösterilen tutumların aynı olmayışı da bir neden olarak gösterilebilir. Türk aile yapısında erkek çocukları daha özgür bırakılırken, kız çocukların üzerinde daha çok baskı kurulabildiği görülmektedir (56). Ebeveynlerin gözünden çocuklarının problemlili medya kullanımını inceleyen bir çalışmada erkek çocuklarda problemlili

medya kullanımı daha yüksek gözlemlenmiştir (57). Wang ve Cheng erkek çocuklarının problemlili internet kullanımı davranışlarının daha fazla olduğunu ifade etmiştir (58). Lemish, erkek çocukların genellikle kız çocuklarına göre daha fazla ekran süresine sahip olduğunu ve bu durumun potansiyel olarak problemlili medya kullanımını artırabileceğini belirtmiştir (59). Aynı şekilde bir çalışmada erkeklerde ve ekran karşısında uzun süre geçirenlerde problemlili medya kullanımı daha fazla saptanmıştır (60). Erkeklerin kadınlara göre daha fazla dijital oyun oynadığı, bu durumun nedenleri arasında ise erkeklerin beyin yapısında ödül sisteminin daha fazla çalıştığı belirtilmiştir (61).

Literatür incelendiğinde çocukların yaşı ve kardeş sayısı ile problemlili medya kullanımı arasındaki ilişki hakkında az sayıda çalışma mevcuttur. Erken çocukluk döneminde yaş ilerledikçe cihaz kullanımı becerisinin artmasıyla birlikte ekranda geçirilen sürenin yaş ile arttığı, ergenlik döneminde ise yaş arttıkça sosyal medyada online zararlı içeriklere ulaşımın arttığı bilinmektedir (62). Livingstone ve Haddon, çocukların yaşları arttıkça internet kullanımının da arttığını ve bu durumun çocukları çevrimiçi risklere daha fazla maruz bıraktığını belirtmiştir. Bu bağlamda, çocukların yaşlarına uygun koruyucu önlemler almak, ebeveynlerin dijital ebeveynlik stratejilerinin temel bir parçası olmalıdır (63).

Kırlioğlu ve arkadaşları bir ve birden fazla kardeşi olanların tek çocuk olanlara göre problemlili medya kullanımının daha fazla olduğunu bulmuştur (64). Ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterliliği ile dijital ebeveynlik farkındalığı arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada üç ve üzeri çocuğu olanların iki çocuğu olanlara göre dijital ebeveynlik algılarının daha gelişmiş olduğunu görmüştür (65). Bu çalışmada ise çocukların yaşı ve kardeş sayısı ile dijital ebeveynlik farkındalığı ve problemlili medya kullanımı arasında ilişki saptanmadı. Bu durum çalışmada seçilen hedef yaş grubunun beş-on iki yaş ile sınırlandırılması sebebiyle olmuş olabilir. Literatürde erken çocukluk dönemi ve ergenlik döneminde çeşitli faktörler, yaş ile ilişkili bulunmuş olsa da bu çalışmada popülasyonu oluşturan yaş grubu bu iki grubun da dışında olduğundan ilişki bulunmamış olabilir. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarının incelendiği bir çalışmada dijital ebeveynlik farkındalığı ebeveyn yaş gruplarında benzer ve kırk yaş üstü ebeveynlerde ise sosyal medyayı kısıtlayıcı tutumun daha fazla öne çıktığı görülmüştür. İleri yaş grubundaki ebeveynlerin teknolojik değişimlere uyum sağlama konusunda güçlük çekmelerinin kısıtlayıcı ve engelleyici tutum sergilemelerine sebep

olmuş olabileceği ifade edilmiştir (66). Nayci ise ebeveynlerin yaşı azaldıkça, çocuklarını görsel medya risklerinden koruma davranışlarının arttığını göstermiştir. Buna sebep olarak dijital araçları daha küçük yaşta kullanmaya başlayan ebeveynlerin bu araçların olumsuz yönlerinin farkındalığı konusunda daha fazla bilgilerinin olduğuna dikkat çekmiştir (67). Manap ve Durmuş ebeveynlerin yaşı arttıkça çocuklarını görsel medya risklerinden koruma davranışlarının azaldığını göstermiştir. Yaş ilerledikçe dijital okuryazarlığın ve dijital araçların kullanım yetisinin azalmasını neden olarak belirtmiştir (5). Öte yandan başka bir çalışmada ebeveynin yaşı ile dijital ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir (68). Çakioğlu da dijital ebeveynlik tutumları ile ebeveyn yaşı arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlamamıştır (69). Aynı şekilde Zabatiero ve arkadaşları ebeveyn yaşının, çocukların dijital teknolojileri kullanmalarına yönelik olan bakış açılarını etkilemediği sonucuna ulaşmıştır (70). Sunulan çalışmada da ebeveyn yaşı dijital ebeveynlik farkındalığı ve problemleri medya kullanımını etkilememekteydi. Bu durum ebeveynlerin yaşlarını belirli gruplara ayırarak incelemekten kaynaklanıyor olabilir.

Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerinin incelendiği bir çalışmada ebeveynlerin çalışma durumuna göre görsel medyayı verimli kullanım davranışında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (71). Sunulan çalışmada da annelerin çalışma durumu dijital ebeveynlik farkındalığı ve çocukların problemleri medya kullanımını değiştirmemekteydi. Annenin evde geçirdiği sürenin çocuklarının görsel medya kullanımını etkilemediği görüldü. Bu durum annenin çocuklarla geçirdiği sürenin niceliğinden çok niteliğinin önemli olmasından kaynaklanıyor olabilir. Öte yandan Pazarcıkcı ve arkadaşları çocuğuyla yeterince vakit geçirmeyen annelerin olumsuz model olma ve dijital ihmal davranışlarını yüksek olarak bulmuştur (53). Aynı şekilde bir araştırmada çalışan ebeveynlerin görsel medya kullanımında olumsuz model olma davranışları, çalışmayan ebeveynlere kıyasla anlamlı şekilde daha yüksek gözlenmiştir (72). Güzen ve Işıkoğlu da annelerin çalışma saatleri uzadıkça, çocukların dijital oyun bağımlılık eğilimi davranışının arttığını gözlemlemiştir (73).

Ebeveynlerin eğitim düzeyi ve sosyoekonomik durumu, dijital ebeveynlik farkındalığını şekillendiren ve dolayısıyla çocukların problemleri medya kullanımını üzerinde etkili olabilecek önemli değişkenler arasında yer almaktadır. Çelik ve arkadaşları ebeveynlerin eğitim durumu yükseldikçe çocuklarda ekran kullanım süresinin düştüğünü gözlemlemiş ancak ailenin gelir seviyesi ile çocukta ekran kullanım süresi arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır (62). Ailenin sosyoekonomik durumu ve küçük çocukların dijital bağımlılığının araştırıldığı bir çalışmada ailenin sosyoekonomik durumunun kötü olmasının, küçük çocuklarda dijital bağımlılığı önemli

ölçüde arttırdığı bulunmuştur (74). Yaman ve arkadaşları ebeveynin eğitim durumunu, gelir durumunu, mesleğini birlikte incelemiş ve bu faktörlerle dijital ebeveynlik farkındalığı arasında anlamlı bir ilişki saptamamıştır (75). Akkaya ve arkadaşları ebeveynlerin eğitim düzeyleri arttıkça görsel medyayı verimli kullanımlarının arttığını saptamış ancak gelir durumu ile anlamlı bir ilişki görememiştir (76). Ebeveynlerin pandemi sürecinde dijital ebeveynlik uygulamalarına yönelik deneyimlerinin araştırıldığı bir çalışmada ebeveynlerin eğitim seviyeleri ve gelir düzeyleri arttıkça dijital ebeveynlik farkındalığının arttığı görülmüştür (77). Bakırcı ve Çetingöz, babanın eğitim durumunun çocukların problemleri medya kullanımı ve sosyal becerileri üzerinde etkili olmadığını, ancak annenin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarda problemleri medya kullanımının azaldığını saptamıştır (78). Akçay eğitim düzeyinin artmasına bağlı olarak ebeveynlerin, çocuklarının dijital araç kullanımını kontrolde tutabildiklerini bu nedenle ihmalin azaldığını belirtmiştir (79). Kurt ve arkadaşları ebeveynlerin eğitim düzeyleri arttıkça dijital oyunlara ilişkin başa çıkma becerilerinin ve farkındalıklarının arttığını bulmuştur (80). Literatürdeki araştırmaların çoğunun aksine Manap, üniversite mezunu ebeveynlerin ilköğretim mezunu olanlara göre görsel medya kullanımında olumsuz model olma davranışının daha yüksek olduğunu belirtmiştir (5). Kalkım da ilköğretim mezunu ebeveynlerin üniversite mezunu ebeveynlere kıyasla daha yüksek bilgi ve iletişim teknolojileri becerisine sahip olduğunu bulmuştur (65). Sunulan çalışmada ailenin gelir düzeyi ile çocuklarda problemleri medya kullanımı ve dijital ebeveynlik farkındalığı arasında bir ilişki bulunmadı. Eğitim durumu açısından bakıldığında üniversite mezunu olan annelerin lise mezunu olanlara göre olumsuz model olma davranışının yüksek olduğu, lise mezunu annelerin ilköğretim mezunu olanlara göre görsel medyayı verimli kullanımının fazla olduğu görüldü. Günümüzdeki teknolojik gelişmeler, üretim giderlerinin düşmesi ve dijital araç gereçlerin yaygınlaşması evrensel bir ortak kültür kavramını ortaya çıkararak eğitim düzeyine ilişkin yargıları da değiştirmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak yapılan bilimsel araştırmalarda eğitim seviyesine göre dijital ebeveynliğe ilişkin birbirinden farklı sonuçların olması normal karşılanmalıdır.

Çocuklukta internet kullanımı ve bu kapsamda ebeveyn arabuluculuğunun araştırıldığı nitel bir çalışmada, ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımını büyük ölçüde kullanma yasağı ve kullanma süresi koyarak denetledikleri, içerik denetimi konusunda ise yeterli bilgiye sahip olmadıkları saptanmıştır (81). Doğan ve arkadaşları annelerin yarısından çoğunun çocuk koruma kilidine ve internet kullanımı ile ilgili kurallara sahip olduğunu belirtmiştir. Kural olarak da en çok internet kullanım süresi kuralına sahip oldukları saptanmıştır (82). İnternet kullanımı ile ilgili kurallara yönelik bir çalışmadan elde edilen bulgulara göre, internet kullanım

kuralına sahip ailelerin, katılımcıların tama yakınına oluşturduğu annelerin en çok internet kullanım süresi kuralına sahip oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. İnternet ortamında çocuk koruma kilidine sahip olanların, yarından çoğunu oluşturduğu tespit edilmiştir. Çocukların internet ortamındaki her davranışını kontrol etmek olası olmasa da çocuk için güvenli internet ortamı oluşturulması aileler aracılığı ile desteklenmelidir (21), (83). Sunulan çalışmada da literatürle benzer şekilde ebeveynlerin tama yakınına internet kullanımı ile ilgili kurallara sahip oldukları gözlemlenirken benzer şekilde annelerin en çok internet kullanım süresi ile ilgili kurallar koyduğu belirtilmiştir. Katılımcıların çoğunun çocuk koruma kilidi ile ilgili bilgilerinin olduğu bulunmuştur.

Ebeveynlerin çocuklarına görsel medya kullanımında sınırsız özgürlük tanımaları, çocukların problemlili medya kullanımına yönelmelerine neden olabilir. Bu bağlamda, çocukların görsel medya kullanım davranışlarının kontrol edilme düzeyi, sağlıklı medya alışkanlıklarının oluşturulmasında kritik bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Okul öncesi çocuklarda teknoloji kullanımına ilişkin ebeveyn tutumlarına dair bir çalışmada annelerden biri çocuklarına sadece televizyon izletmekte ve çocukların izleyebileceği televizyon programları için de bir kuralı bulunmamıştır. Çoğu anne de çocuklarının medya kullanımını kontrol edemediğinden tableti bozulunca tekrar almadığından bahsetmiş ve bir anne tableti kendisinin kırdığını söylemiştir. Başka katılımcı bir anne, çocuğunun iki yaşından itibaren dijital oyun oynayıp, oyunların şiddet içeriklerinin bulunmasından etkilenip uzman önerisiyle yasak getirdiğini anlatmıştır (84). Güzen ve arkadaşları ebeveynlerin olumsuz rol model olmalarının yanı sıra, çocuklarının günlük yaşamlarında medya kullanımına yeterli sınır koyamamalarının çocuklarda problemlili medya kullanımını artırdığını bulmuştur (73). Gunuc ve Doganergenler ailelerin çocuklarına yaptığı sosyal kontrolün internet bağımlılığı gibi olumsuz davranış risklerini azalttığı sonucuna ulaşmıştır (85). Çocuklarda ekran bağımlılığı ve ebeveyn tutumlarını inceleyen bir çalışmada çocuğunu ödüllendirmek için ekran kullanımına izin veren ebeveynlerin çocuklarının problemlili medya kullanımı daha yüksek bulunmuştur (64). Bu çalışmada da çocukların görsel medya kullanım davranışını kontrol edemeyen katılımcı annelerin çocuklarının problemlili medya kullanımının yüksek olduğu saptandı. Buna sebep olarak kontrolcü davranamayan annelerin, çocuklarının görsel medyada geçirdiği zamanı kısıtlayamamaları gösterilebilir.

Günümüzde ebeveynlerin, çocuklarına etkili destek sağlayabilmeleri için dijital teknolojilere ve bu alandaki güncel gelişmelere dair kapsamlı bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Aynı zamanda medya araçlarını bilinçsiz kullanmaları sonucunda ortaya

çıkabilecek sorunlar ve bunları engelleme yolları hakkında da farkındalık düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir (9), (5), (75). Şimşek ve arkadaşları ebeveynlerin büyük çoğunluğunun dijital medya riskleri hakkında bilgilerinin olduğunu, bu sebeple çocuklarının kullandığı uygulama ve girdikleri internet sitelerini takip ettiklerini söylemişlerdir. Bununla birlikte dijital ebeveynlik stratejileri hakkında daha çok bilgi sahibi olmayı istediklerini ifade etmişler ancak yeterli ve doğru kaynağa ulaşmakta zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir (77). Çelik ve arkadaşları pediatrist ya da aile hekimlerinden ekran kullanımı konusunda öneri alan ailelerin çocuklarının ekran sürelerinin, öneri almayan ailelerin çocuklarından daha az olduğunu saptamıştır (62). Aybal ise çocukların görsel medya araçlarının kullanımı ve güvenliği konusunda ebeveynlerin bilgi alma durumu ile çocuğun ekran süresi ve bağımlılığı arasında bir ilişki bulamamıştır (86). Sunulan çalışmada internette çocuk kilidi hakkında bilgisi olan ebeveynlerin interneti verimli kullanım ve dijital risklerden koruma davranışının yüksek olduğu görüldü. Literatürle uyumlu şekilde çocuk kilidi hakkında bilgisi olanların çocuklarının problemlili medya kullanımının düşük olduğu saptandı. Ebeveynin dijital dünyaya dair farkındalığı arttıkça çocuk üzerindeki doğru rehberlik etme yeteneğinin de artacağı görülmektedir.

Ekranında geçirilen sürenin artması ile birlikte çocuklarda pek çok fiziksel ve psikolojik sorunla karşılaşmaktayız. Bu yüzden çocukların ekran başında geçirdiği sürenin ebeveynler tarafından kontrol edilmesi gerekir. Sunulan çalışmada çocuğun görsel medyada günlük olarak geçirdiği saatin uzadıkça problemlili medya kullanımının arttığı görüldü. Wang ve Cheng ebeveynlerin internet kullanımı üzerine kuralların olduğu ailelerde çocuğun ekranda geçirdiği vaktin yönetiminde sorunlar olabildiği fakat problemlili internet kullanımının daha az görüldüğünü, ekran süresi üzerine herhangi bir kısıtlamanın olmadığı çocuklarda ise problemlili internet kullanımının daha fazla olduğunu gözlemlemiştir (58).

Çocuklar ebeveynlerini örnek alma eğilimindedirler. Ebeveynin de uzun süre ekran kullanımının olduğunu gören çocuklar bu davranış biçimini kendilerine örnek alabilirler. Bu durum çocuğun ihmeline de sebebiyet verebilmektedir. İhmal arttıkça dijital araçların kullanımı da artmaktadır (5), (51), (87). Manap ve Durmuş ebeveynlerin akıllı telefon kullanım süresi arttıkça olumsuz model olma ve dijital ihmal davranışlarının arttığını saptamıştır (5). Öğretmenlerin dijital bağımlılığının incelendiği bir çalışmada dijital cihaz kullanım süresinin arttıkça dijital bağımlılığın da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Dijital bağımlılıkları yüksek olan öğretmenlerin de dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri düşük bulunmuştur (54). Akkaya ve arkadaşları, ebeveynlerin ekran kullanım süreleri arttıkça dijital ebeveynlik farkındalığının

azaldığını belirtmiştir (76). Literatürle uyumlu şekilde sunulan çalışmada da annenin görsel medyayı günlük kullanım süresi arttıkça annenin olumsuz model olma davranışının arttığı dolayısıyla dijital ebeveynlik farkındalığının azaldığı saptanmıştır.

İlkokul öğrencilerinde problemleri medya kullanımının, evde medya kullanımına ilişkin kuralların olup olmamasıyla ilişkisini inceleyen bir çalışmada kuralların olduğu evlerde problemleri medya kullanımının daha düşük olduğu belirlenmiştir (88). Doğan ve arkadaşları ise internet kullanım kurallarına sahip ailelerin çocuklarında problemleri internet kullanımının fazla olduğunu bulmuştur (82). Güzen ve Işıkoğlu serbest ebeveyn rehberliğinin çocukların dijital oyun bağımlılık eğilimlerini artırdığını bulmuştur (73). Çalışmada evde internet kullanımı kuralların olmadığı ailelerde olumsuz model olma, dijital ihmal davranışlarının ve problemleri medya kullanımının arttığı saptandı. Bu durum ebeveynlerin çocukları denetlemediği, kuralların koyulmadığı ailelerde çocukların medya kullanımı konusunda daha serbest davranmalarına bağlanabilir.

Çalışmamızın bulguları, bazı metodolojik sınırlamalar göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir. Bunlardan ilki, araştırma verilerinin yalnızca annelerden toplanmış olmasıdır. Bu nedenle sonuçlar ebeveynler olarak genelleştirilemez. Çalışmanın ikinci kısıtlı yanı araştırma verilerinin bir kısmının online elde edilmesidir. Üçüncü olarak çalışmanın belirli yaş grubu çocuklarda yapılmış olmasıdır. Gelecekte yapılacak çok merkezli ve toplum temelli çalışmalar, dijital ebeveynlik farkındalığı ve problemleri medya kullanımı arasındaki ilişkinin daha geniş bir popülasyonda değerlendirilmesine olanak sağlayacaktır.

Çalışmanın en güçlü yanı bu alanda beş-on iki yaş grubunda yapılmış az sayıdaki araştırmalardan biri olmasıdır. Çalışmanın literatürdeki ebeveynlik ile çocuk ve teknoloji ilişkisini konu alan araştırmaları destekleyici ve bu alanda zorluk yaşayan bireylere yardımcı olacağı düşünülmektedir.

6 SONUÇLAR

Beş-on iki yaş çocuğu olan annelerin dijital ebeveynlik farkındalığı ile çocuklarının problemlili medya kullanımı arasındaki ilişkinin belirlenmesini araştıran bu çalışmada;

*Cinsiyet farkının dijital ebeveynlik farkındalığını etkilemediği ancak erkek çocukların problemlili medya kullanımına daha yatkın oldukları, çocukların en çok kullandıkları görsel medya aracının telefon olduğu, görsel medyayı en çok çizgi film, dizi veya film izlemek için kullandıkları görülmüştür.

*Katılımcı annelerin çoğunun, çocuklarının görsel medya kullanımını kontrol edebildikleri görülmüş, çocukların görsel medya kullanım davranışını kontrol edemeyen annelerin çocuklarında problemlili medya kullanımının yüksek olduğu saptanmıştır.

*Annelerin çoğunun internette ocuk kilidi hakkında bilgisi vardı ve evde internet ile ilgili kurallar koymuşlardı. Bu kuralların çoğu internet kullanım süresi ile ilgiliydi.

* Evde internet kullanımı ile ilgili kuralları ve internette ocuk kilidi hakkında bilgisi olmayanların çocuklarında problemlili medya kullanımının daha yüksek olduğu görülmüştür.

* Katılımcıların çocuklarının görsel medyayı günlük kullanım süresi (saat olarak) arttıa problemlili medya kullanımının arttığı saptandı.

* Dijital ebeveynlik farkındalığı yüksek olan annelerin çocuklarında problemlili medya kullanımı düşük bulundu.

7 ÖNERİLER

Çocukların kolaylıkla eriştiği görsel medya takibi için, ebeveynler çocuklarının medya kullanımında, aile ortamlarına uygun, gerçekçi ve uygulanabilir bir kullanım öz disiplini geliştirmelidirler. Aile içinde oluşturulan bu disiplin çerçevesinde, çocuklarının sosyal medyada geçirdiği kullanım süresine gerçekçi ve sağlıklı bir kısıtlama getirilmeli, ziyaret ettikleri siteler takip edilmeli, kimlerle iletişim halinde olduklarının kontrolü istikrarlı bir şekilde sağlanmalıdır. Bu kontrolü sağlıklı bir şekilde yürütebilmek için öncelikli olarak anne babaların temel düzeyde dijital farkındalığa sahip olması önerilmektedir

Çocukların problemleri internet kullanımından korunabilmeleri amacıyla, öğrencilerin görsel medya faaliyetleri eğitimciler tarafından da takip edilmeli, gerekli bilgilerin temini ve ailelerin eğitimi için aile ile sıkı bir diyalog içinde olunmalıdır.

Medyada özellikle çocukların internette hiçbir zaman uzak kalmaması ve pek çok internet seçeneklerinin olduğu yönünde fazla miktarda reklam ve yayın olduğu görülmektedir. Diğer yandan araştırma sonuçlarına göre, internet kullanım süresi arttıkça ve internet kullanımında zaman kısıtlaması yapılmadığı zaman problemleri medya kullanımı artmaktadır. Bu yüzden çocukları sosyal medyanın olumsuz etkilerinden korumak amacıyla, özellikle sınırsız kullanımı özendirilen yayın araçlarının kontrol altında tutulması gerekmektedir. Medyanın eğitici görevi ve sorumluluğu bünyesinde halkı internetin tehlikelerine karşı bilinçlendirici yayınlar yapmalıdır. Bu açıdan yazılı ve görsel medyada çocuklar için çizgi dizi, animasyon, çizgi film gibi, gençler ve ebeveynler için ise, dizi, film, eğitici programlar ve faydalı makaleler yayımlanmalıdır.

Aile hekimliği hem çocuk yaş grubuna hem de ebeveynler ile temas edebilme imkânı olan bir branştır. Bu sebeple birinci basamakta bu değerlendirmelerin yapılması lüzum halinde erken müdahalenin sağlanmasını mümkün kılacaktır. Ebeveynlere yönelik eğitimlerin artırılması ve geliştirilmesi ile dijital ebeveynlik farkındalığı artırılarak problemleri medya kullanımının önlenmesi hedeflenmelidir.

8 KAYNAKLAR

1. Özsevinç N, Yengin D. Dijital Dünyada Medya Okuryazarlığı Olgusu: Gelişim Evi Spor Kulübü. Yeni Medya Elektronik Dergisi. 2021;5(1):35-48.
2. Mercan N, Einstein A. Dijital Dünyada Zaman, Mekân, İnsan İlişkileri ve Yabancılaşma. 2010.
3. Middlebrook H. New screen time rules for kids, by doctors. CNN Retrieved June. 2016;10:2018.
4. Yurdakul KI, Dönmez O, Yaman F, Odabaşı HF. Dijital ebeveynlik ve değişen roller. Gaziantep University Journal of Social Sciences. 2013;12(4):883-896.
5. Manap A, Durmuş E. Dijital ebeveynlik farkındalığının çeşitli değişkenler, aile içi roller ve çocukta internet bağımlılığı açısından incelenmesi. E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi. 2021;12(1): 141-156.
6. Furuncu C, Öztürk E. Problemlerli Medya Kullanım Ölçeği Türkçe formunun geçerlik güvenirlik çalışması: Çocuklarda ekran bağımlılığı ölçeği ebeveyn formu. Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi. 2020;4(3):535-66.
7. Livingstone S, Cagiltay K, Ólafsson K. EU Kids Online II Dataset: A cross-national study of children's use of the Internet and its associated opportunities and risks. British Journal of Educational Technology. 2015;46(5):988-92.
8. Coşkunalp S. Dijital Ebeveynlik Öz Yeterliliği ile Çocuklarda Problemlerli Medya Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2022; 14(2). 614-635.
9. İdris K, Bayraktar DM. Türkiye’de yapılan dijital ebeveynlik araştırmalarına yönelik bir içerik analizi çalışması. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2021;22(2):1046-82.
10. Al-Gahtani SS, King M. Attitudes, satisfaction and usage: factors contributing to each in the acceptance of information technology. Behav Inf Technol. 1999;18(4):277-97.
11. Serin G, Aydın F. Anne ve Babaların Dijital Ebeveynlik Becerileriyle İlgili Görüşlerinin Karşılaştırılması. EJERCongress 2021. 2021;68.
12. Clarkson AC. Participation on a parenting website: Testing predictors of parents' passive and active site participation: The University of Wisconsin-Madison; 2014.
13. Ögel K. İnternet bağımlılığı: İnternetin psikolojisini anlamak ve bağımlılıkla başa çıkmak: İş Bankası Kültür Yayınları; 2012.
14. Livingstone S, Helsper E. Balancing opportunities and risks in teenagers' use of the internet: The role of online skills and internet self-efficacy. New media & society. 2010;12(2):309-29.
15. Yavuzer H. Çocuk psikolojisi: Remzi; 1988.
16. Lim SS. Through the tablet glass: Mobile media, cloud computing and transcendent parenting. Journal of Children and Media. 2016;10(1):21-9.
17. Lauricella AR, Wartella E, Rideout VJ. Young children's screen time: The complex role of parent and child factors. Journal of Applied Developmental Psychology. 2015;36:11-7.
18. Eastin MS, Greenberg BS, Hofschire L. Parenting the internet. Journal of communication. 2006;56(3):486-504.
19. Üstündağ A. Çocuk ve ekran. Dijital medya ve çocuk gelişimi. Eğiten Yayınevi: Ankara. 2020.
20. Manap, A. (2020). Anne babalarda dijital ebeveynlik farkındalığının incelenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Malatya
21. Canbek G, Sağıroğlu Ş. Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve internet güvenliği. Politeknik Dergisi. 2007;10(1):33-9.

22. Tosun N, Mihci C. An examination of digital parenting behavior in parents with preschool children in the context of lifelong learning. *Sustainability*. 2020;12(18):7654.
23. Goodwin K. Dijital dünyada çocuk büyütme: teknolojiyi doğru kullanmanın yolları: Aganta Kitap. 2018.
24. Akbaş ÖZ, Dursun C. Teknolojinin aileye etkisi: değişen ailenin dijital ebeveyn ve çocukları. *Turkish Studies-Social*. 2020;15(4):2245-65.
25. Ateş MA, Durmuşoğlu Saltalı N. KKTC’de yaşayan 5-6 yaş çocukların tablet ve cep telefonu kullanımına ilişkin ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2019;5(1):62-90.
26. Yusuf M, Witro D, Diana R, Santosa TA, Alfikri AA, Jalwis J. Digital parenting to children using the internet. *Pedagogik Journal of Islamic Elementary School*. 2020;3(1):1-14.
27. Gamze İ. Dijital Çağda çocuk yetiştirme ve eğitim: değişen roller. *İnsan ve İnsan*. 2021;8(27):83-100.
28. Bulgurcu K. *Dijital Çocuk*, Yazarlar Kemal Sayar ve Sezin Benli (İstanbul: Kapı Yayınları, 2020). Afyon Kocatepe University; 2021.
29. Nur T. *Basında Reklam ve Tüketim Olgusu*. Vadi, Ankara. 1996.
30. Lievrouw LA. *Alternative and activist new media*: John Wiley & Sons; 2023.
31. McQuail D. *McQuail's mass communication theory*: Sage publications; 2010.
32. Castells M. *The rise of the network society*: John wiley & sons; 2011.
33. Domoff SE, Harrison K, Gearhardt AN, Gentile DA, Lumeng JC, Miller AL. Development and validation of the Problematic Media Use Measure: A parent report measure of screen media “addiction” in children. *Psychology of popular media culture*. 2019;8(1):2.
34. Elkin N, Soydan A. M. Halk Sağlığı Perspektifinden Çocuklarda Teknoloji Bağımlılığı ve Ekran Maruziyeti. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*. 2024; 33(4): 307-315.
35. Rideout V, Robb MB. *The Common Sense census: Media use by kids age zero to eight*. San Francisco, CA: Common Sense Media. 2017;263:283.
36. Kanbur BN. Görsel medyanın ve subliminal mesajların çocuk sağlığı üzerine etkileri. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2020(10):94-106.
37. Christofides E, Muise A, Desmarais S. Risky disclosures on Facebook: The effect of having a bad experience on online behavior. *Journal of adolescent research*. 2012;27(6):714-31.
38. Tanrıverdi H, Sağır S. Lise Öğrencilerinin Sosyal Ağ Kullanım Amaçlarının ve Sosyal Ağları Benimseme Düzeylerinin Öğrenci Başarısına Etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2014; (18):775-822.
39. Hinduja S, Patchin JW. Personal information of adolescents on the Internet: A quantitative content analysis of MySpace. *Journal of adolescence*. 2008;31(1):125-46.
40. Smahel D, Machackova H, Mascheroni G, Dedkova L, Staksrud E, Ólafsson K, et al. *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*. 2020.
41. Yin K, Zi Y, Zhuang W, Gao Y, Tong Y, Song L, et al. Linking Esports to health risks and benefits: Current knowledge and future research needs. *Journal of sport and health science*. 2020;9(6):485-8.
42. Lissak G. Adverse physiological and psychological effects of screen time on children and adolescents: Literature review and case study. *Environmental research*. 2018;164:149-57.
43. Aslan O, Topuz İ. Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Sosyal Beceri Düzeyleri İle Problemlili Medya Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2025;26(1):116-134.
44. American Academy of Pediatrics: *Children and Adolescents and Digital Media*. Erişim tarihi:10.09.2024.Erişim adresi:<https://publications.aap.org/pediatrics/article/138/5/e20162593/60349/Children-and-Adolescents-and-Digital-Media?autologincheck=redirected>

45. Benedetto L, Ingrassia M. Digital parenting: Raising and protecting children in media world. *Parenting–Studies by an ecocultural and transactional perspective*. 2020:127-48.
46. Orhan R, Ayan S. Psiko-Motor Ve Gelişim Kuramları Açısından Spor Pedagojisi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2018;8(2):523-40.
47. Lermi U, Afat N. Ortaokul öğrencilerinde bilgisayar oyun bağımlılığının ebeveyn davranışları açısından incelenmesi. *İZÜ Eğitim Dergisi*. 2020;2(3):122-36.
48. Bilginer C, Karadeniz S, Arslan E. Digital gaming among adolescents in clinical settings: Do we underestimate this issue? *Entertainment Computing*. 2021;36:100392.
49. Aral N, Doğan Keskin A. Ebeveyn bakış açısıyla 0-6 yaş döneminde teknolojik alet kullanımının incelenmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*. 2018;5(2):317-48.
50. Özcan En. Annelerdeki Teknoloji Bağımlılığı Düzeyi ile Dijital Ebeveynlik Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi*. 2021;2(1):15-28.
51. Lim SA, You S. Effect of parental negligence on mobile phone dependency among vulnerable social groups: Mediating effect of peer attachment. *Psychological reports*. 2019;122(6):2050-62.
52. Ayas T, Horzum MB. İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ve Aile İnternet Tutumu. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*. 2013;4(39).
53. Pazarcıkcı F, Ağralı H, Aydın A. Annelerin dijital ebeveynlik farkındalığının sağlık okuryazarlığı ve çeşitli değişkenler ile ilişkisi. *Bağımlılık Dergisi*. 2022;23(3):292-301.
54. Urtekin C, Murat M. Öğretmenlerin Dijital Ebeveynlik Farkındalıkları ile Dijital Bağımlılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2024;20(3):525-45.
55. Arslan S. Dijital Ebeveynlik Farkındalığı ve Çocuklarda Problemler Medya Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü; 2022.
56. Gökçe N, Sarıyar S. Kız ve erkek öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının farklılaşmasının nedenleri: öğretmen ve veli görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2019;10(2):131-45.
57. Özgörü H, Tutar Ş, Şensoy Ö. Ebeveynlerin Gözünden Çocuklarının Problemler Medya Kullanımı Ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2024; 11(4): 620-629.
58. Wang T-H, Cheng H-Y. Problematic Internet use among elementary school students: prevalence and risk factors. *Information, Communication & Society*. 2021;24(2):219-40.
59. Lemish D. *Children and television: A global perspective*: Blackwell publishing; 2007.
60. Ereskici E, Karaman ST, Basat O. Dijital Ebeveynlik Farkındalığının İlkokul Çocuklarında Problemler Medya Kullanımına Etkisi. *Bagcilar Med Bull*. 2024; 9(3): 196-204.
61. Karaismailoğlu MA, Karaismailoğlu, S. . Kalk Bi Dopamin Demle. 2024.
62. Çelik E, Özer ZY, Özcan S. Okul öncesi çocukların ekran kullanım sürelerinin ebeveyn ekran kullanım alışkanlıkları ve aile işlevleri ile ilişkisi. *Cukurova Medical Journal*. 2021;46(1):343-51.
63. Livingstone S, Haddon L. *Children, risk and safety on the internet: Research and policy challenges in comparative perspective*: Policy Press; 2012.
64. Kırılıoğlu M, Kayaalp A, Arslan S. Güncel Bir Sorun Olarak Çocuklarda Ekran Bağımlılığı ve Ebeveyn Tutumları. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*. 2023;7(2):118-31.
65. Kalkım A, Korkmaz EK, Toraman AU. Examining the relationship between digital parenting self-efficacy and digital parenting awareness of early adolescents' parents. *Journal of Pediatric Nursing*. 2024;78:1-6.

66. Bostancı S, Çakır R. Erken çocukluk çağında çocuğu olan ebeveynlerin, çocuklarına medya kullandırmadaki aracılıkları ve dijital ebeveynlik farkındalıklarının incelenmesi. *Turkish Journal of Primary Education*. 2022;7(2):86-116.
67. Nayci Ö. Examination of digital parenting awareness of the primary school students' parents during the Covid-19 Pandemic. *Pegem Journal of Education and Instruction*. 2021;11(2):58-71.
68. Elif A, Kayılı G. Dijital Ebeveynlik Tutumları İle Ergenlerde İnternet Bağımlılığı Ve Duyguları Yönetme Becerileri Arasındaki İlişki. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*. 2023;6(11):48-66.
69. Çakioğlu Ş, Ekici K. B. K. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ekran Maruziyetleri ile Ebeveynlerinin Dijital Ebeveynlik Öz Yeterliklerinin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2024; (62): 3542-3562.
70. Zabatiero J, Straker L, Mantilla A, Edwards S, Danby S. Young children and digital technology: Australian early childhood education and care sector adults' perspectives. *Australasian journal of early childhood*. 2018;43(2):14-22.
71. Sürsavur İ, Kanmaz T, Bakır v. (2022). Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
72. Korkmaz N, Demir F, Öztürk İE, Mutlu Su. Ortaokul Öğrenci Velilerinde Dijital Ebeveynlik Farkındalığı ve Fiziksel Aktivite Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2024;17(3):405-18.
73. Güzen M, Işıkoğlu N. COVID-19 Pandemi Öncesi ve Pandemi Sürecinde 4-6 Yaş Çocuklarının Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimleri ve Ebeveyn Rehberlik Stratejilerinde Görülen Farklılıkların İncelenmesi. *Journal of Uludag University Faculty of Education*. 2025;38(1):1-24.
74. Li H, Luo M, Duan B, Kawulia A, Su M, Di H. Family socioeconomic status and young children digital addiction: a moderated mediation model. *Frontiers in Psychology*. 2024;15:1435575.
75. Yaman F, Dönmez O, Akbulut Y, Yurdakul İK, Çoklar AN, Guyer T. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik yeterliklerinin çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*. 2019;44(199).
76. Sumeyra A, Burcu GS, Metin K. Examining the Relationship between Multidimensional Parenting Styles and Digital Parenting Awareness Levels of Parents. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*. 2021;13(4):546-73.
77. Şimşek ZC, Canbeldek M, Işıkoğlu N. Ebeveynlerin Pandemi Sürecinde Dijital Ebeveynlik Uygulamalarına Yönelik Deneyimleri. *Buca Faculty of Education Journal*. 2023; (55): 250-271.
78. Bakırcı B, Çetingöz D. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Dijital Medya Ekranını Problemlili Kullanımları ve Sosyal Becerilerinin İncelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*. 2025;39(1):162-77.
79. Akçay D. Ebeveynlerin çocukların dijital video oyunları bağımlılığı karşısında tutum ve davranışları. *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*. 2020;5(2):65-71.
80. Kurt FY, Öner B, Bulut A. Digital addiction: Are children in danger? Are parents aware? *Journal of Pediatric Nursing*. 2025;80:121-8.
81. Özsoy D, Atılğan SS. Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki 0-8 yaş grubu çocukların internet kullanımı ve bu kapsamda ebeveyn arabuluculuğu: Nitel bir araştırma. *Selçuk İletişim*. 2018;11(2):96-125.
82. Doğan DA, Döğter SS. Annelerin dijital ebeveynlik tutumları ile aile-çocuk internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 2023;9(1):1-14.

83. Karayağız Muslu G, Bolşık B. Çocuk ve gençlerde internet kullanımı. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 2009;8(5):445-50.
84. Saltuk MC, Erciyes C. Okul Öncesi Çocuklarda Teknoloji Kullanımına İlişkin Ebeveyn Tutumlarına Dair Bir Çalışma. Yeni Medya Elektronik Dergisi. 2020;4(2):106-20.
85. Gunuc S, Dogan A. The relationships between Turkish adolescents' Internet addiction, their perceived social support and family activities. Computers in Human Behavior. 2013;29(6):2197-207.
86. Çom Aybal N. 4-11 yaş çocuklarda ekran bağımlılığı eğiliminin incelenmesi ve ebeveynlerin ekran bağımlılığını önlemeye yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. (Uzmanlık Tezi) Sağlık Bilimleri Üniversitesi. 2021.
87. Pazarcıkçı F, Ağralı H, Aydınlı A. Annelerin dijital ebeveynlik farkındalığının sağlık okuryazarlığı ve çeşitli değişkenler ile ilişkisi. Bağımlılık Dergisi. 2022;23(3):292-301.
88. Yalçın A, Alver Eİ, Yalçın S. İlkokul Öğrencilerinde Problemlı Medya Kullanımının, Annenin Demografik Özellikleriyle ve Evde Medya Kullanımına İlişkin Kuralların Olup Olmamasıyla İlişkisi. International Journal Of Social Humanities Sciences Research. 2022;9(89):2305-19.

9 EKLER

EK-1. Etik Kurul Onay Formu

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
İLAÇ VE TIBBİ CİHAZ DIŞI ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL KARARI

Toplantı Sayısı: 173

Toplantı Tarihi: 07 Nisan 2023

Karar Sayısı:2023/4286: (13687) N.E.Ü. Meram Tıp Fakültesi Dahili Tıp Bilimleri Bölümü Aile Hekimliği Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Nur DEMİRBAŞ'ın "Annelerin Dijital Ebeveynlik Farkındalığı ile Çocuklarının Problemleri Medya Kullanımı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi" başlıklı uzmanlık tez çalışması ile ilgili 04.04.2023 tarihli dilekçesi ve ekleri görüşüldü. Arş. Gör. Dr. Betül DOĞAN'ın uzmanlık tez çalışmasının N.E.Ü. Meram Tıp Fakültesi Dahili Tıp Bilimleri Bölümü Aile Hekimliği Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Nur DEMİRBAŞ'ın sorumluluğunda bütçe desteğinin sağlandığına dair belgenin İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar Etik Kuruluna sunulduktan sonra çalışmanın başlamasının uygun olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Not: Çalışma ile ilgili gerekli izinlerin alınması ve yasal sorumluluk araştırmacılara aittir.

Sorumlu Araştırmacı: Dr. Öğr. Üyesi Nur DEMİRBAŞ

Yardımcı Araştırmacılar: Arş. Gör. Dr. Betül DOĞAN, Prof. Dr. Fatma Gökşin CİHAN

ASLI GİBİDİR
07.04.2023

Prof. Dr. Saim AÇIKGÖZOĞLU
İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar Etik Kurul Başkanı

EK-2. Çalışmada Kullanılan Anket Formu

Sayın Katılımcı;

Aşağıda size yöneltilen sorular ‘**Annelerin dijital ebeveynlik farkındalığı ile çocuklarının problemli medya kullanımı arasındaki ilişkinin belirlenmesi**’ konusunun araştırılmasını amaçlayan bir teze veri sağlamak amacı ile oluşturulmuştur. İsmınızı yazmanıza gerek yoktur. Tüm bilgileriniz saklı tutulacaktır. Size uygun bir şekilde boşlukları doldurarak ve parantez içindeki boşluklara (x) işareti koyarak yanıtlayınız.

Çocuğunuzun;

Yaşı:.....

Cinsiyeti: () Kız () Erkek

Doğum sırası: () İlk () Ortancalardan biri () Son çocuk

Kardeş sayısı:.....

Sizin yaşıınız nedir?:

Çocuğunuzun babasının yaşı nedir?.....

Medeni durumunuz: () Evli () Bekar

Eğitim durumunuz nedir?:

() Okur-yazar değil () İlköğretim () Lise () Üniversite

Çocuğunuzun babasının eğitim durumu nedir?:

() Okur-yazar değil () İlköğretim () Lise () Üniversite

Çalışma durumunuz nedir? () Çalışmıyorum () Çalışıyorum

Çocuğunuzun babasının çalışma durumu nedir? () Çalışmıyor () Çalışıyor

Aile tipiniz nedir? () Çekirdek aile(eşim ve çocuklarım ile birlikte yaşıyoruz)

() Geniş aile (kayınpeder ve kayınvalide ile birlikte yaşıyoruz)

() Parçalanmış aile (eşim ile ayrı yaşıyoruz)

Ailenizin gelir durumu: () Gelir giderden az () Gelir gider ile denk () Gelir giderden fazla

Çocuğunuz daha çok hangi görsel medya araçlarını kullanır?

() Telefon () Tablet () Bilgisayar () Televizyon

() Video oyun konsolu () Diğer(belirtiniz):.....

Çocuğunuzun görsel medya araçları kullanma neden/nedenleri nedir? (birden fazla şık

işaretleyebilirsiniz): () Ödevleri için () Oyun oynamak için

() Çizgi film,dizi veya film izlemek için () Diğer (belirtiniz):.....

Çocuğunuzun görsel medya kullanım davranışını kontrol edebildiğınızı düşünüyor musunuz?

() Kontrol edemiyorum () Bazen kontrol edebiliyorum () Kontrol edebiliyorum

Çocuğunuzun görsel medya araçları günlük kullanma süresi nedir?(saat olarak)

Çocuğunuz ne kadar süredir görsel medya araçları kullanıyor? (ay/yıl olarak).....

Sizin görsel medya araçları günlük kullanma süresiniz nedir? (saat olarak).....

Siz ne kadar süredir görsel medya araçları kullanıyorsunuz? ? (ay/yıl olarak).....

İnternette çocuk kilidi hakkında bilginiz var mı? ()Evet ()Hayır

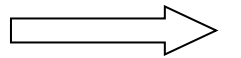
Evde internet kullanımı ile ilgili kurallar var mı? ()Evet ()Hayır

Evde internet kullanımı ile ilgili kurallar var ise bu kurallar ne içindir? (birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

() İnternet kullanım süresi () İnternet kullanım yeri

() İnternet kullanım sıklığı () İnternet kullanım türü

Lütfen arka sayfaya geçiniz

	DİJİTAL EBEVEYNLİK FARKINDALIK ÖLÇEĞİ	Hiç bir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman
	Çocuğunuzun ve kendinizin son 1 aydaki davranışlarınızı göz önüne alarak işaretleyiniz					
1	Telefonumla uğraşırken, çocuğumun söylediklerini dinlemediğim olur.					
2	Telefon/tablet kullanımında çocuğumda eleştirdiğim davranışları ben de yaparım					
3	Çocuğum, telefonumla çok fazla vakit harcadığıma tanık olur					
4	Çocuğumla iletişime geçmek yerine telefonumla ilgilenirim					
5	Çocuğum çok ısrar ediyorsa, dayanamayıp telefon/tablet kullanmasına izin veririm					
6	Çocuğumun huysuz olduğu zamanlarda, telefon/tablet ile sakinleştiririm.					
7	Ev dışı ve ev içi ortamda (misafir, alışveriş, arkadaş ortamı vb) çocuğumun telefon/tableti yoğun kullanmasına göz yumarım					
8	İşlerimle meşgulken, çocuğumun telefon/tablet ile vakit geçirmesine göz yumarım					
9	İnternetin faydalarını, zararlarını ve dikkat edilmesi gereken durumları çocuğuma anlatırım					
10	Dijital araçların (Akıllı tel., tablet, TV vb), çocuğuma etkilerini (olumlu veya olumsuz) incelerim					
11	Faydalı olduğunu düşündüğüm yazı, video veya fotoğrafları kendi cihazımdan çocuklarıma gösteririm					
12	Teknolojik yeniliklerin çocuklarım açısından faydalarını ve risklerini analiz ederim					
13	Çocuğumu internetin risklerinden koruyabiliyorum					
14	Çocuğum internette gezinirken ona zarar verebilecek bir içerikle karşılaşırsa yasal yollara başvururum					
15	Çocuğum internette video izlerken rahatsız edici videolarla (cinsel, şiddet içerikli) karşılaşırsa haberim olur					
16	Çocuğumu internetin risklerinden koruyacak, güvenlik paketi veya antivirüs programlarını kullanırım					

	PROBLEMLİ MEDYA KULLANIM ÖLÇEĞİ	Hiç bir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman
	Çocuğunuzun son 1 aydaki davranışlarını göz önüne alarak işaretleyiniz					
1	Çocuğum görsel medya araçlarını gizli kullanıyor					
2	Çocuğumun düşündüğü tek şey görsel medya araçlarıymış gibi geliyor					
3	Çocuğumun medya araçlarını kullanmasını engellemek çok zor					
4	Çocuğum kötü bir gün geçirdiğinde sanki moralini düzelterek tek şey görsel medya araçları oluyor					
5	Çocuğumun görsel medya araçları kullanımı aile içinde sorun yaratıyor					
6	Çocuğumun sosyal medya araçlarının başında geçirmek istediği süre devamlı artıyor					
7	Görsel medya araçları çocuğumu motive eden tek şey gibidir					
8	Çocuğum görsel medya araçlarını kullanmadığında hayal kırıklığına uğruyor ve geriliyor					
9	Çocuğumun görsel medya araçları kullanımı aile etkinlerimize engel oluyor					

KATILIMINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ...